

Front Cover

Back Cover

Whakawhaititanga

- Whakaingoaianga.
- Matua Korero.
- Ingoa Poto.
- Eahei ana te Kawana ki te whakatu Komihana hei titiro i nga mate a nga Maori i runga i nga whenua i te takutai o te Tu-auru o Aotea-noa.
- Nga mana o nga Komihana.
- Te utu mo uga Komihana.
- Ma te Runanga Nui e whakarite nga utu whakapaua ana e nga Komihana.
- Te ra e whakawakia ai etahi herehere Maori.
- K ahei ana te Kawana ki te whakarite tetahi wahi ke hei whakawakanga.
- Ko te ra hei whakawakanga me whakaatu i roto i to Ota o te Kaunihera.
- Te wa e mana ai tanei Ture.

Notemea i whai mana i raro i tetahi Ture a te Runanga Nui "Te Matua Korero. Ture whakanohonoho kainga o Niu Tireni, 1868," me etahi atu Ture whakatikatika i reira, te tangohanga o etahi whenua a nga Maori o te Tai-hauauru o te Aotearoa.—Na, kua hokona etahi o aua whenua, a kei te Karauna ano etahi e pupuri ana, Na, kua ki aua Maori mo te taha kia ratou, i whakaaetia ano e te Kawanatanga etahi wahi o aua whenua ki aua tangata, a kihai ano aua whakaaetanga kia whakaritea.— Na, noho ana aua Maori i runga i te ngakau pouri, puta ana ha raruraru, a whai hara ana etahi o ratou. Na, e kiia ana tera e oti pai aua raruraru, mehemea e ata tirotirohia ana aua whakaaetanga, no reira, era e tika kia whakaturia tetahi Komihana hei pera. Na, he tokomaha aua Maori kua whakataua kia whakawakia i roto i te Hupirim Kooti i Poneke, i whea ranei, e noho mai nei hoki ratou i roto i te whareherehere Na, i runga hoki i te whakaaro kia tau tonu te pai ki runga ki te Koroni, kia mau tonu te rangimarie i whakatarewatia ai te Ture, a i meatia ai, me whai-ture ake ano to whakawakanga mo aua Maori.

No Reira ka meingatia hei TURE e te Runanga Nui o Niu Tireni e noho huihui ana i roto i te Paremete, i raro ano i tona mana, nga tikanga i raro nei:—

- Ingoa Poto. Te Ingoa Poto o tenei Tore, ko "Te Ture Uiui mo nga whenua i riro i te rau-patu, me te whakawa mo nga herehere Maori, 1879."
- E ahei ana te Kawana ki te whakatu Komihana hei titiro i nga mate a nga Maori i runga i nga whenua i te takutai o te Tu-auru o Aotea-roa. Kia whai mana te Kawana i roto i te Kaunihera ki te whakatu Komihana i raro i te hiiri o te Koroni etahi tangata kia toru, hei tirotiro i aua whakaaetanga, me ana whakaritenga e meatia nei i puta i te Kawanatanga ki tetahi, ki etahi tangata ranei, mo nga whenua e takoto ana i waenganui i Paraninihi (White Cliffs) me te Awa o Waitotara i te Tai-hauauru o te Aotearoa.
- Nga mana o nga Komihana. Kia mau nga mana katoa ki runga ki aua Komihana, ki te tokorua ranei o ratou, a me puta nga panui i a ratou whakaatu i te kainga, me te takiwa hei whakahaerenga i taua tirotirohanga e mana ai i runga i tenei Ture. A i nga marama e wha i muri i te tunga o taua Komihana, me puta ake te kupu whiriwhiri a aua Komihana.
- Te utu mo nga Komihana. Ma te Kawana e whakarite te utu mo aua Kominana.
- Ma te Runanga Nui e whakarite nga utu e whakapaua ana e nga Komihana. Ko nga moni katoa e pau ana i aua Komihana i runga i nga haereerenga, nga kai-tuhituhi, me nga kai-whaaki-korero, me etahi atu moni e pau ana i raro i nga tikanga o tenei Ture, me tango i roto i nga moni e whakaritea ana mo reira e te Runanga Nui.
- To ra e whakawakia ai etahi herehere Maori. Na, kia mau tonu ai te rangimarie i te Koroni, ma te Kawana i roto i te Kaunihera e whakatuturu te ra hei whakawa i aua Maori, a mana e karanga kia hia ranei o aua Maori e whakawakia i te tunga kotahi o te Hupirim Kooti, a mana ranei e whakarere ke haere te ahua ana whakaarohia e ia kia peratia. Engari ko te ra e whakatuturutia ana mo taua whakawakanga kaua e whakaritea mo muri iho i nga ra e mana ai tenei Ture.
- Eahei ana te Kawana ki te whakarite tetahi wahi ke hei whakawakanga. Mehemea ki te whai-take, ma te Kawana i roto i te Kaunihera e whakatu te whakawakanga mo aua Maori he wahi ke, a he ahakoa nga whakaritenga, kua kiia iho nei mana ano e mea kia whakawakia aua Maori etahi ranei o ratou ki roto i te Hupirim Kooti e tu ana i tetahi atu wahi i roto i te Koroni.
- Ko te ra hei whakawakanga me whakaatu i roto i te Ota o te Kaunihera. A ma te Ota o te Kaunihera e whakaatu te takiwa, me te ra i whakaritea mo taua whakawa. Na, ko te Hupirim Kooti kia tu i raro i tenei

Ture, me ona Tiate katoa kia whiwhi ki nga mana katoa i raro i tenei Ture mo aua Maori, me to ratou whakawakanga, mehemea tonu nei i whakataua aua Maori kia whakawakia i te tua-tahi, i te ra ano, me te takiwa e mau ana i roto i te Ota o taua Kaunihera.

- Te wa e mana ai tenei Ture. Kia whai-mana tonu tenei Ture, tae atu ki nga ra e ono-tekau i muri ake i te timatanga o tera Paremete, kaua kia roa atu.

Taiepa.

Whakawhaititanga.

- Whakaingoatanga.
- Ingoa Poto.
- Kaua tenei Ture e whai mana ki nga whenua Maori.
- Ka whai mana tenei Ture ki nga tangata riihi whenua, nga whenua ano hoki taihoa e hokona e ratou.
- Whakatikatika i etahi Ture.
- Whakamaramatanga.
- Kai-titiro i nga taiepa.
- Kaua ratou e whai mana, i to mea na ratou ake nga taiepa.
- Ko nga tautohe, ma to kai-titiro, ma to Kaiwhakawa ranei e whakaoti.
- Te ahua o to taiepa ka kiia he taiepa tika, ka whai mana nga Kaunihera Kaute ki te whakaahua ke i nga taiepa tika.
- Ko nga taiepa o in ana inaianei ka waiho.
- Kaua te tataramoa e whakatokia i te mea kaoro ano kia matua whakaaetia a nga tangata e noho e tata ana.
- Mana ki to hanga taiepa hei tiaki i nga rakau kua whakatokia kia tupu hei taiepa.
- Ma nga tangata noho tata e utu tetahi wahi o nga moni ka pau i to hanganga i te taiepa.
- E kore e kiia kia taiepatia e nga tangata o Canterbury o Otago o ratou rana hipi.
- Me tuku panui te tangata ki tona hoa noho tata, mehemea ka whekearo ia kia hanga he taiepa.
- To tikanga mo runga i to tuku panui, me to whakaatu o te taengao to panui ki te tangata mona.
- Mohemea kahore o whakaaetia, ka taoa ano te hanga te taiepa.
- Mehemea ka hapa i tetahi te utu i te wahi o te moni a tika ana kia utua e ia, ka ahei kia hanga e te Kai-tono te taiepa, muri iho ka tamana i te tangata i hapa, kia utua e ia tana wahi.
- Mehemea ko nga whenua tu-tata, ho whenua na to Kawanatanga, na nga Maori ranei.
- Ko to tangata e waiho ana i te taiepa hei painga mona, me utu. i tetahi wahi o nga moni i pau i te hanganga.
- Nga whekahe mo te taiepa, ka kiia kia hanga.
- Tikanga whakahaere i te mea a ahua ke ana etahi o nga panui whakatu taiepa.
- Mo te whakatu taiepa, kaore i oti te whakahua ki te Apiti A.
- Ko nga taiepa e hanga ana i runga i te whakaae noaiho o nga tangata, ka waiho kia te, ka whai mana.
- Te utu nui mo tetahi hawhe o te taiepa.
- Ka ahei kia tapahia te ngaherehere i te wahi e haerea ana e te taiepa.
- Te tikanga mo te awa e kiia ana ka waiho hei taiepa, otira, kaore e pei ana.
- Mehemea he awa, he aha ranei, he rohe Maori, te mana whakaae i te wahi hei haerenga mo te taiepa.
- Ka tika ano mehemea e haero ana tetahi wahi o te taiapa i runga i te whenua tu-tata.
- Ka whai mana kia utu te tangata e reti ana i te whenua Kawanatanga i te moni takoha mo te hawhe o nga moni i pau mo te hanganga. Te take.
- Ko te tangata e waiho ana i te taiepa hei painga mona ka tika kia utu ia i te takoha mo te hawhe o nga moni i pau.
- Ka whai mana kia tonea te moni takoha.
- Mo nga tangata noho tata e whakaora i nga taiepa e pakaru ana.
- Te tikanga whakahaere e taea ai te tango mai i te moni ka tonoa hei whakaora i te taiepa wehewebe.
- Nga tangata e kiia ana e tenei Ture kia utu ratou, e taea ai hoki te tono i te moni.
- Te mana o nga Kai-whakawa, Ateha ranei mo runga i nga mea e puta aka ana i raro i tonei Ture.
- Nga mea e taea te whakewa me te whakatau.
- Te whakamana i aua kupu whakatao.
- Kaua tonei Ture e pokanoa ki nga kirimana.
- Kaua tenei Ture e whai mana ki nga whenua papa-tupn a te Kawanatanga.
- Me hanga he koeti ki nga tatepa, e whakaturia ana ki runga ki nga whenua a te Kawna tanga.
- Ka ahei kia haere te tangata ki ranga ki te whenua tu-tata i te wa e mahi ana ia i te taiepa i te mea e hara i

te kaari, aha ranei.

- Mehemea ka kino to kaari i te tangata e mahi ana, ka tika kia utua e te tangata nana i kino ai.
- To whakahaere o te tono i te moni pera, ka taea te tono i runga i te hamene kirimina.
- Te mana o te tangata nana te whenua, ki te haere mai ki te whakahoki kupu i roto i te Kooti mo taua tangata Kai-reti, i raro i ago tikanga o tonei Ture
- Tikanga whakahaere i te mea kaore e whai mana katos ana te Ture Kaute. Nga Apititanga.

He Pire E Whakahuatia Ana

HE TURE hei whakahaere tikanga mo te hanga i nga taihoa wehewehe.

Na Ka Meingatia Hei Ture e te Runanga Nui o Niu Tiren i enoho huihui ana i roto i te Paremete, i runga hoki i te mana o taua Runanga nga whakaritenga ka whakaaturia i raro iho nei:—

- Te Ingoa Poto o tenei Ture ka kiia ko "Te Ture Taiepa, 1879 "; ka timata te whai mana i te tahi o nga ra o Hanuere, i te tau kotahi mano e waru rau e *waru tekau*.
- E kore tenei Ture e whai mana ki runga ki nga whenua Maori, haunga ia nga whenua kua whakawakia e te Kooti Whenua Maori, kua puta te pukapuka whakamaharatanga take tiwhikete ranei i taua Kooti, a e nohoia ana e to Pakeha.
- Ka whai mana nga tikanga o tenei Ture ki nga tangata katoa e whiriwhiri whenua ana mo ratou i runga i te tikanga nama, riihi whenua ranei hei paamu, ano na ratou ake nga whenua, ka tika kia utu ratou i nga moni e whakaritea ana hei utu mo nga taihoa, pera ano me nga tikanga ka tau ki runga ki nga tangata na ratou ake nga whenua, ka whakahuatia i raro iho nei.
- Ko nga Ture katoa kua oti te whakahua ki roto ki te Apiti whakamutunga i raro iho nei, kua whakakahoretia inaianei, otira, e kore tenei whakakahore e tau ki nga pnkapuka ota, tono, whakatau, whakatunga, panui, aha ranei i oti i mua o te whakamananga i tenei Ture, engari ka waiho kia whai mana ana, ano kaore i hanga tenei Ture.
- I te whakamaoritanga o nga ritenga o tenei Ture, koia ano enei kei raro iho nei nga tikanga o nga kupu ka tuhia nei:—
 - "Te whakaora," tona tikanga he whakapai, he whakahaere, kei kino te taihoa tupu, awa ranei, tetahi wahi ranei o aua mea.
 - "Te Tuku" me te "Tukunga" tona tikanga he tuku iti i te whenua i runga i te hoko, i te riihi, i te raihana ranei, i te hoko rawa atu, aha ranei.
 - "Tangata Nama" tona tikanga, ko te tangata nana ake te whenua, kei a ia ranei e pupuri ana te whenua mo nga tau kaore e iti iho ana i te tekau ma-rua tau, i raro i nga tikanga o nga ture nei: Ko te kai-tiaki, tangata ranei e kiia ana i runga i te Ture, kaore e tika ana kia whai mana ia ki te whenua e kore e uru ki roto ki te tikanga o te kupu nei "Tangata Nama," ko te tangata e tuku ana i te moni hei mokete i te whenua, engari, kaore e noho ana ki runga, ka 'uru ano ia.
 - "Te tangata e noho ana ki runga M te whenua," tona tikanga, ko nga tangata katoa e noho ana ki runga ki te whenua, e tika ana ranei kia noho ki runga ki tetahi whenua kua riro mai M a ia i te Kawanatanga.
 - "Kai-titiro" tona tikanga ko nga Kai-titiro taihoa katoa, ka whakaturia i raro i nga tikanga o tenei Ture.
 - "Taiepa Wehewehe" tona tikanga ko nga taihoa wehe i te whenua a tetahi tangata, a tetahi tangata.
 - "HuaraM," "Tiriti" ranei, tona tikanga ko nga huarahi katoa, ara iti, whakawhitinga, wahi nui ranei, ahakoa hei haerenga kaata, hoiho, waewae ranei.
 - "Whenua Kawanatanga" tona tikanga ko nga whenua katoa kua oti te kii he whenua Kawanatanga, whenua takoto noaiho, me nga whenua i riro mo te hara o te iwi.
 - "Pakeha" tona tikanga ko nga tangata katoa e hara i te mea no te iwi Maori.

- Ma te Kawana i ia wa, i ia wa e whakatu i etahi tangata tika hei Kai-titiro taihoa i raro i nga tikanga o tenei Ture; mana hoki e whakarite te rarangi moni ka tika kia tonoa e aua Kai-titiro hei utu mo to ratou mahi.
- E kore e tika kia pa te Kai-titiro ki te taihoa, ki nga taihoa ranei nana ake.
- Ko nga tikanga tautohe katoa e puta ake ana mo runga i te whakatu taihoa, whakahaere, whakaora ranei i te taihoa, te utu, te ahua aha ranei o te taihoa, mehemea ka kore e oti pai te rarurauiroto i nga ra kua oti te whakarite e te tekihana *tekau ma-whitu* o tenei Ture, mehemea ranei e whakahengia ana te panui, i tukua i raro i te mana o te tekihana *rua tekau ma-tahi* o tenei Ture, ko taua take tautohe ma te Kaunihera o te Kaute e tuku atu ki te Kai-titiro, a mana e whakaotai.

Ko nga moni ka pau i runga i tenei whakahaere, ma te tangata i he e utu, me wehewehe ranei ma raua tahi e utu,—ma te Kaunihera e whakatau, a mehemea ka hapa, ka taea te tono aua moni i runga i te tikanga hamene kirimina.

Mehemea ka kore e whakaae tetahi o nga Kai-totohe ki te kupu whakatau a tetahi Kai-titiro, ka tika ano kia tono ia ki tetahi Kaiwhakawa, i runga i nga tikanga o tenei Ture, a ma taua Kai-whakawa e whakaoti rawa taua raruraru; mehemea ranei ka whakaae nga kai-totohe kia tukua ma tetahi Kai-whakawa e whakarite ta raua raruraru, ka tika mana ake e whakaoti, kaore he tikanga kia tukua i reira ki te Kai-titiro i te tua-tahi.

- Ka meingatia e tenei Ture hei taiepa tika nga taiepa katoa e hanga ana kia rite ki te ahua kua whakahuatia ki roto ki te Apiti A, i raro iho nei, ka meingatia hoki ko te takutai hei taiepa tika.

Mehemea ka motinitia e tetahi Kaunihera Kaute, Kawanatange taone ranei, kia kaua e hanga tetahi taiepa pera me nga mea i roto i ta Apiti A, ki to ratou takiwa, hei reira e kore e tika kia mahia; ka taea hoki e ratou te motini kia kiia te ahua o te taiepa tika hei taiepa mo te takiwa, mo tetahi wahi ranei o te takiwa.

- Ko nga taiepa e tu ana inaianei, i whakaturia ranei i runga i nga tikanga o nga Ture kua whakakahoretia nei, kaore he tikanga kia hanga ano aua taiepa, kia whai mana ai i raro i nga tikanga o tenei Ture, engari kia kino ra ano ka whakatu ai.
- E kore e tika kia whakatokia e te tangata te tataramoa ki te tahataha o nga taiepa wehewehe i te mea kaore ano kia matua whakaaetia e nga tangata na ratou te whenua tu-tata; e kore hoki e tika kia whakatokia he mea pera ki nga tahataha o nga huarahi nui, ki nga wahi rahui, ki nga whenua nui ranei. i te mea kaore i matua whakaaetia e te Kai-tiaki o te Kawanatanga; ko nga tangata katoa e takahi ana i nga tikanga o tenei tekihana ka he, ka kiia, kua pa te hara ki a ia i raro i nga tikanga o tenei Ture, ka taea te whiu i a ia kia utu ia i te whaina, kia kaua e neke atu i te *rua tekau pauna*, ko aua muni ka taea te tono i runga i te hamene kirimina.
- Mehemea ka hiahia tetahi tangata e noho ana i runga i te whenua tu-tata ki te huarahi nui ki te whakato i etahi rakau hei taiepa tupu, ki te hanga i tetahi taiepa hei tiaki i nga rakau kua whakatokia e ia, ka tika kia mahia e ia, engari me matua whakaae te Rori Poata, Kaunihera ranei, a me mahi ia i te taiepa i runga i nga tikanga ka whakahuatia ki a ia, ko taua taiepa kaua e neke atu i te rima putu te mamao atu ki waho o te raina rohe o tona whenua, kaua hoki e whakaitia iho te whanui o te huarahi nui i te rua tekau rna-rua putu; mehemea ka whakatokia e te tangata nana te taiepa, nga rakau papai, kia tupu ake hei taiepa tuturu, ka tika kia waiho kia tu te taiepa rakau mo nga tau e ono, ma te Kaunihera e whakarua atu, mehemea ka tika kia whakaroaina te wa, engari kia tupato te tangata nana ki te tiaki i nga rakau kei tupu haere ki te huarahi, kei kino.
- Ko nga tangata na ratou nga whenua, nga tangata ranei e noho ana i runga i nga whenua tu-tata, kaore ano kia taiepatia tikatia, ka tika kia utua e ratou te hawhe o nga moni e pau i te hanganga i te taiepa wehewehe, ka tika hoki kia utu ratou i tetahi hawhe o te moni hei hanga, ahakoa kaore e puta rawa te taiepa ki te pito whakamutunga o te rohe,
- I roto i nga rohe o te Porowini Takiwa o Canterbury, me te Porowini Takiwa o Murihiku, ka taea e te tangata e noho ana ki reira, —ko te whenua e nohoia ana e ia he mea riihi i runga i te tikanga raihana,—te tono atu ki tona hoa noho lata kia hanga e ia te taiepa hei wehe i te whenua e nohoia ana e raua; ka tau katoa nga tikanga o tenei Ture ki taua mea, ano ko nga whenua e nohoia ana e raun, he mea tuku atu e te Kawanatanga i runga i te Karaati; otira, e kore e tika kia tonoa e te tangata nana te whenua Kawanatanga kia mahia te taiepa e te tangata e pupuri ana i te whenua i runga i to tikanga raihana,—ahakoa etu-tata ana aua whenua.
- Ko te tangata e hiahia ana kia tono ia ki tona hoa tu-tata kia utu ia i tetahi wahi o te moni hei hanga i te taiepa wehewehe i raro i nga tikanga o tenei Ture, ko te mea tika me tuku ia i tetahi panui pera me te mea kua whakahuatia ki roto ki te Apiti B, i raro iho nei, me whakaatu i te rohe me tetahi kupu ano hoki mo te taiepa am, te ahua o te taiepa e hiahariatia ana e ia kia hanga. Mehemea ka hanga noatia e te tangata te taiepa wehewehe, kaore ia i tuku panui atu, e kore e tika Ma tono ia ki tona hoa noho tata kia utu ia i tetahi wahi.
- Ko nga panui katoa ka whakaputaina i raro i nga tikanga o tenei Ture me tuhituhi marire ki te pukapuka, me ta ranei, ka hoatu ai ki te tangata e noho ana i runga i te whenua ki te tangata ranei nana te whenua me hoatu ki a ia ake ki te tangata ranei e noho ana i roto i tona whare; a mehemea kua haere ke te tangata mana ki tetahi atu takiwa, me hoatu te panui ki tona kai whakahaere; mehemea kaore ona kai whakahaere, kaore ranei e kitea te tangata mana, kaore hoki e nohoia ana te whenua, hei reira me tuku i te panui ki te nupepa o taua takiwa kia toru nga taanga: I nga meatanga katoa ma te kai tuku i te panui e oat i kua tae te panui M te tangata mona, kua taia ranei ki te nupepa.
- Mehemea (i roto i te marama kotahi i te mea he whenua watea te whenua hei taiepa, a e ono marama mehemea e kapi ana i te ngaherehere), i muri o te taenga atu o te panui tono kia hanga te taiepa i runga i nga tikanga o tenei Ture, ka kore e oti i a raua te whakarite i nga mea katoa kia ahei ai te mahi i taua taiepa kua tonoa nei, a kahore he pukapuka whakahoki atu a te tangata e tonoa ana, whakahe i te panui

tono i runga i nga tikanga o te tekihana *rua tekau ma-tahi* o tenei Ture, ka ahei i reira kia mahia e te kai-tono te taiepa i runga i te mana o te tekihana *tuawaru* o tenei Ture; a me utu te tangata i tae nei te tono ki a ia i te hawhe o nga moni i pau mo te hanganga i taua taiepa wehewehe, ko aua moni me utu i roto i te marama kotahi i muri mai o te taenga atu o te panui tono, a mehemea ka kore ia e kitea kia taea ai te tono na me waiho te panui ki tona whare ki tona kaiwhakahaere ranei, me ta ranei ki roto ki te nupepa o te takiwa i te mea e ngaro ana ia.

- Mehemea ka hapa i tetahi tangata te whakarite i tana whakaaetanga kua hanga, a kua pahi te marama kotahi hei mahi, ka ahei rawa i reira kia hanga te taiepa e te kai tono, i roto ranei i nga marama a ono, ko te ahua o taua taiepa kia rite ki te mea i whakaaetia i te tuatahi kia mahia e raua, tetahi taiepa ahua ke ranei kia whai mana i runga i tenei Ture, a muri iho ka taea e ia te tono i te tangata i hapa kia utua e ia te hawhe o nga moni i pau mo te hanganga i taua taiepa.
- Mehemea ka whakaturia he taiepa ki runga ki etahi whenua, a i taua wa he whenua Kawanatanga he whenua Maori ranei nga whenua tu tata, ko aua whenua Maori ehara i te mea e nohoia ana e te pakeha, hei reira i runga i nga peratanga katoa, mehemea ka hokona, ka nohoia ka riro ranei etaki o nga whenua Kawanatanga i runga i te tikanga riihi, ka nohoia ka hokona ranei e te pakeha nga whenua Maori tu tata, ka tika i roto i te marama kotahi i muri mai i te rironga o te whenua i a ia, kia utu ia i te hawhe o nga moni i pau mo te hanganga i te taiepa wehewehe, me matua tono i runga i te tikanga panui kua oti te whakarite e tenei Ture.
- Mehemea ka waiho e te tangata tetahi taiepa hei painga mona i muri o te hanganga o tenei Ture, ko taua taiepa e tu ana i te wa i hoko ai ia i te whenua e rohea ana e taua taiepa, ahakoa kaore he panui tono kia tae ki a ia i mua, ka tika ano kia utu ia i te hawhe o nga moni i pau mo te mahinga i taua taiepa, inahoki kua waiho te taiepa hei painga mona hei wehe i te whenua.
- Mehemea ka tukua he panui tono kia hanga he taiepa a ka whakahe te tangata ki te ahua o te taiepa kua tonoa atu Ma mahia, ko taua panui be mea tuku i runga i te mana o te tekihana *tekau ma-rima* o tenei Ture, a e hiahia ana ia Ma whakaturia be taiepa ahua ke (tetahi taiepa e kiia ana hei taiepa tika i roto i te takiwa porowini o taua wa), ka ahei iai roto i nga ra e rua tekau ma-tahi i muri mai o te taenga atu o te panui ki a ia, te whakahoki i tetahi kupu ki te kai tono me tuhituh atu me ki atu ia e whakahe ana ia ki te ahua o te taiepa e kiia ra e ia kia hanga; a hei reira (mehemea ka kore e rite i a raua te ahua o te taiepa hei mahi), me whakahaere i runga i nga tikanga o te tekahina *tuawaru* o tenei Ture, ma tera e whakarite te ahua o te taiepa me nga moni tika hei utu.
- Mehemea ka tuku panui nga tangata noho tata ki tetahi kia hanga nga taiepa wehewehe, i runga i nga tikanga o te tekihana *tekau ma-rima* o tenei Ture, a i roto i aua panni tono e ahua ke ana nga taiepa e, whakahaua ana kia mahia, hei reira (mehemea ka kore e rite i a ratou ake), me whakahaere i runga i nga tikanga o te tekihana *tuawaru* o tenei Ture, ma tera e whakarite te ahua o nga taiepa hei hanga me nga moni hei utu.
- Mehemea ka hiahia te tangata ki te whakatu i tetahi taiepa wehewehe kia kaua e ahua rite ki te mea e whakahuatia ana ki roto ki te Apiti A, me tuku ia i tetahi panui ki nga tangata noho tata ki atu ki a ratou e hiahia ana ia kia hanga tahitia e ratou he taipa ahua pera; a ki te mea ka kore ratou e whakahoki kupu mai ki a ia i roto i te marama kotahi whakahe i tana tono, ka ahei ia i reira te mahi i te taiepa e hiahariatia ana e ia, a ka kiia e whai mana ana taua taiepa i runga i nga tikanga o tenei Ture, ka ahei hoki ia te tono atu ki a ratou kia utu ratou i tetahi wahi o nga moni i utua e ia hei hanganga, ko aua moni kaua e nui ake i te moni o waho kua whakaaetia e tenei Ture ara, kaua e nui ake i te hawhe.
- Ko nga taiepa wehewehe katoa e hanga ana i runga i te whakaae noaiho o nga tangata hei wehe i to ratou whenua ka kiia e tenei Ture hei taiepa tika: I nga peratanga katoa me tuku atu i tetahi panui ki te Kai-titiro, a mehemea ka kore ia e whakahe i roto i nga ra e rua te kua ma tahi ka tika i reira kia mahia.
- Ko te utu nui hei utu mo tetahi hawhe o te taiepa tika hei tono, kaua e neke atu i te rua te kau hereni mo te tini, haunga ia nga taiepa ka hanga ki roto ki te rohe o nga Kawanatanga taone pera te ahua me te mea kua whakahuatia ki roto ki te Apiti A, Nama 3, ko te utu tika mo te taiepa pera kaua e neke atu i te toru te kau ma rima hereni mo te tini: I nga peratanga katoa ko nga moni ka tonoa kaua rawa e nui ake i te hawhe o te moni i pau hei hanganga i te taiepa; erangi kaore tenei tikanga e pa ki runga kf te utu ka tonoa mo te mahi ngaherehere kia watea ai te wahi mo te taiepa.
- Ka whai mana te tangata ki te turaki i nga rakau o te ngaherehere kia watea ai te raina hei haerenga mo te taiepa, mehemea ko te wahi hei taiepa e kapi aua i te ngaherehere, erangi me tuku panui ia ki to tangata nana tetahi wahi o te ngaherehere kia mohio ai ia, ko te whanui o te wahi o te ngaherehere hei tapahi kaua e neke atu i te ono putu i tetahi taha i tetahi taha o te raina taiepa puta noa, ka ahei hoki ia ki te tapahi i te rakau nui ina tu ki te wahi net haerenga mo te taiepa, etahi rakau ranei e whakaaroohia ana e ia tera e hinga kei pakuru te taiepa; ko te utu ka pau mo runga i taua mahi ka kiia ko tetahi wahi tena o te utu mo te taiepa, a me whakarite marire.

- Mehemea he awa, he awa keri ranei te rohe o tetahi whenua a kaore e whai mana ana hei taiepa tika, a kua tuku panui atu tetahi o nga tangata i tetahi taha o te awa tono ki a ia kia hanga e ia tetahi wahi o te taiepa hei wehe i a raua wahi a ka hapa i a ia ka kore ranei ia e whakaae ki taua tono, ka tika i reira i runga i to ture kia haere taua tangata nana nei te tono, ona kai mahi ranei, ki runga ki te whenua i tera taha o te awa mahi ai i te taiepa i kiia ra ma tera e hanga, me whai haere marire i te rohe o te whenua, ka hono ai i aua taiepa ara te pito o te mea i hanga e te kai-tono me tera i hanga ano e ia hei whakaoti i te wahi i hapa i te tangata i tonoa nei e ia kia mahia, a ka whai mana ia ki te tono i te hawhe o nga moni katoa i pau i a ia mo te hanganga i taua taiepa.
- Mehemea he awa nui, he awa iti ranei te rohe o nga whenua tu tata, ka tika kia whakaae nga tangata na ratou nga whenua, whenua ranei e nohoia ana e ratou, ki te raina hei haerenga mo te taiepa ki te taha o te awa ki ta ratou e pai ai, a mehemea ka kore e whakaae ka ahei i reira te tono e tetahi o ratou kia haere etahi Kaititiro ki reira whakakaere ai i taua mea i runga i nga tikanga o tenei Ture, a ma ratou e ki mehemea e tika ana kia hanga he taiepa, ma ratou kola e whakarite i te raina hei haerenga mo te taiepa, ma ratou hold e kimi mehemea e tika kia utua he moni e tetahi o aua tangata mo te haere o te taiepa i runga i te whenua, mo te whakakino ranei i te whenua; ko nga moni ka pau i nga Kai-titiro mo runga i to ratou haerenga kia kite i te wahi e tautohetia ana ma nga kai-tono e utu, kia rite te wawahanga. Otira ahakoa ka whakataua e nga Kai-titiro kia hanga nga taiepa ki runga ki te whenua a te tangata i runga i te tikanga pena, e kore e waiho hei take whakararuraru i te paanga o te tangata ki te whenua, heoi ano kia ahei ai te whakahaere i runga i nga tikanga o tenei Ture: I nga peratanga katoa mehemea ka ki nga Kaititiro kaore he take kia hanga he taiepa, ma te kai tono i a ratou e utu i te haerenga o aua Kai-titiro.
- Ka whai mana te tangata e noho ana ki runga ki te whenua, nana ake ranei te whenua, te keri i te awa mo te taiepa ko nga oneone hei hanga i te taiepa—kei a ia te whakaaro kia keria te awe ki te taha ranei ki a ia ki te taha ranei ki tona hoa noho tata: I nga peratanga katoa e kore e tika kia keria he awa mehemea e tupu ana te tataramoa aha ranei kei kino aua mea erangi me niatua whakaae tona hoa katahi ka ahei kia hanga te taiepa pena. Mehemea he pou he reera, he waea, he poupou ranei te taiepa ka hanga, me whakatu rawa ki runga ki te raina rohe o te whenua kaua e neke atu.
- Mehemea ka hanga he taiepa hei rohe i nga whenua Kawa-natanga, nga whenua ranei e tukua ana i runga i te tikanga raikana, ko nga taiepa he mea whakatu i runga i nga tikanga o tenei Ture, a ka tango te tangata i etahi o nga whenua i runga i te riihi aha ranei ka waiho mana te whakaaro kid te utu ki nga tangata nana te taiepa i hanga i te hawhe o nga moni mo te hanganga, mehemea ranei ka pai ia kia utu i te moni takoha Ma rite ki te kotahi te kau pauna mo ia rau pauna i pau, ko aua moni takoha me utu i ia tau i ia tau e noho ana ia i runga i te whenua: I nga peratanga katoa e kore e kiia ma tenei tu utu e arai te tango i te wahi tika hei utu mo te taiepa rohe i runga i nga tikanga o te tekihana te kau ma warn o tenei Ture.
- Mehemea ka hanga he taiepa e te tangata nana te whenua, whenua ranei e nohoia ana e ia hei rohe i te whenua, ko te rohe o taua whenua he huarahi nui, a ka whakahaerea e tetahi tangata ke tetahi tikanga e waiho ai e ia taua taiepa hei painga mona, ka tika kia utu ia ki te tangata nana taua taiepa i te moni takoha kia rite ki te kotahi te kau pauna i roto i te rau pauna mo nga moni i pau i te hanganga i taua taiepa, ko aua moni me utu i te wa e waiho ana e ia taua taiepa hei painga mona i ia tau i ia tau; ka tika hoki mana a utu tetahi wahi o nga moni e pau hei whakaora i taua taiepa ina ka pakaru, i runga i nga tikanga o te tekihana *torn te kau ma torun* o tenei Ture.
- I nga meatanga katoa i te mea ka kiia me utu te tangata i te moni takoha mo te hawhe o nga moni i pau i te hanganga i te taiepa, ka pera ano te whai mana o te tangata ki to tono i taua moni, ano ko te hawhe o te moni ake tana e tono ai.
- Mehemea ka ahua Mno te taiepa rohe, tetahi wahi ranei ka tika ma nga tangata o tetahi taha o tetahi taha e utu te mahinga, kia rite tahi nga moni hei utu ma raua.
- Ka whai mana te tangata nana to whenua i tetahi taha o te taiepa rohe te tuku Panui atu ki te tangata nana te whenua i tera taha tono i a ia hei boa mona ki te whakaora i te taiepa rohe ina ka pakaru, a mehemea ka hapa i a ia, ka kore ranei ia e tahuri mai ki taua tono i roto i te wiki kotahi, ka ahei te kai-tono i reira ki te mahi i taua taiepa pakaru, muri iho ki te tono i te hawhe o te utu e tika ana kia utua e ia mo taua mahinga: I nga peratanga katoa mehemea ka wera te taiepa rohe i te ahi ka kino noaiho ranei ma tetahi o nga tangata e noho ana ki tehahi taha ki tetahi taha ranei e mahi ano taua taiepa, kaore he take kia tukua he Panui tono kia hanga, ka oti i te tangata nana i mahi ka ahei ia i reira ki te tono i te hawhe o te utu mo taua mea kia homai e te tangata noho tata ki a ia: I nga peratanga katoa hoki, mehemea na te kuare o te tangata i wera ai te taiepa i hinga ai ranei te rakau ki runga ki te taiepa ma taua tangata ano e utu te mahinga houtanga, inahoki nana te he.

E kore e waiho enei tikanga hei arai i te whakahaere e taea ai te tono i runga i te tikanga whakawa etahi moni hei utu mo nga taiepa aha ranei i wera i runga i te mahi kuare a te tangata.

- Ko nga moni katoa ka taea te tono i runga i nga tikanga o tenei Ture me tono i nga tangata e kiia ana e

tika ana kia utu ratou, a kua tae te panui tono ki a ratou kia utua te hawhe o nga moni mo te hanganga mo te whakapai ranei i te taiepa, me tono ranei kia homai e te tangata e haere mai ana ki te whakahoki kupu mo te tono i puta i runga i nga tikanga o tenei Ture.

Ko nga moni katoa ka tonoa i runga i nga tikanga o tenei Ture ka taea te tono kia homai e nga tangata e tika ana ma ratou e utu te mahinga o te taiepa.

- Ko nga tikanga tautohe, raruraru ranei ka tupu ake i waenganui o nga tangata na ratou nga whenua, nga tangata ranei e noho ana ki runga ki te whenua i runga i te whakahaere i nga tikanga o tenei Ture, ma te Kai-whakawa e ata whakarongo e whakaoti, ahakoa e puta ke ana ki waho o nga mana kua whakawhiwhia ki a ia.
- Ka whai mana te Kai-Whakawa ki te whakarongo ki te whakaoti i enei mea ara,—
Ki te whakarongo ki te tuhituhi i nga korero ka korerotia ki tona aroaro ki te tuku i te ota hei whakahau kia mahia te taiepa rohe ki te whakapai ranei i te taiepa pera, ki te tuku hoki i te ota hei ki atu ki te tangata kia tangohia te taiepa kia tu ki te rohe tika o nga whenua tu tata:
Ki te whakarite i te ahua o te taiepa hei hanga, kia waiho kia tu ana ranei, i runga ranei i te whakaaro o te Kooti ka tika kia hanga, i runga i nga tikanga o tenei Ture:
Whakatau i te ra, i te taimia me te ahua whakahaere mo te taiepa ka hanga, me te tangata mana e hanga e tiaki ranei:
Whakatau i te utu tika hei mahinga mo taua taiepa hei whakaora ranei, me te wahi tika o te moni hei utu ma ia tangata ma ia tangata.
- Ko nga whakawa katoa ka whakahacrea ki te aroaro o te Kai-Whakawa mo runga i nga mea kua oti te whakaatu ki roto ki te me whakahaere katoa i runga i nga tikanga e whakawakia ana i raro i "Te Ture Ateha, 1866," etahi atu Ture ranei e whai mana ana i taua wa mo runga i nga Kooti Whakawa pera.
- E kore e tau nga tikanga o tenei Ture ki runga ki nga whakaaetanga, mahi, aha ranei kua rite, ka whakaaetia ranei a muri ake nei, mo runga i te mahi taiepa, i waenganui o nga tangata e noho tata ana i runga i nga whenua, ki etahi atu tangata ranei.
- E kore tenei Ture e whai mana ki nga whenua papa-tupu a te Kawanatanga; e kore hoki te Kawanatanga, te Kawana, nga Land Board, nga apiha ranei ka whakaturia e te Kawana, e te Kawana ranei i roto i tona Runanga Whiriwhiri hei whakahaere i nga whenua a te Kawanatanga, e tika, i runga i nga tikanga o tenei Tore, kia utu ia i tetahi wahi o te moni mo te hanganga i te taiepa haere i waenganui o te whenua a te tangata mo te whenua a te Kawanatanga kia ahei ai te wehe.
- Mehemea kua whakaturia, ka whakaturia ranei he taiepa a muri ake nei ki runga ki nga whenua a te Kawanatanga, ka whai mana te Komihana mo nga whenua a te Kawanatanga o te takiwa te ki atu ki aua tangata kia hanga he keeti ki aua taiepa, mana e tohutahu nga wahi hei hanganga ki tana e pai ai hei painga mo nga tangata e haere ana i taua takiwa; a mehemea ka turi te tangata, Ka kore e tahuri ki te mahi i aua keeti i roto i te marama kotahi i muri o te taenga atu o te panui, ka taea ia te whiu kia utu ia i nga moni kaua e nui ake i te *rua te kau pauna*, ka whakahaua hoki e te Komihana kia mahia aua keeti a ma taua tangata e utu.
- Ko te tangata e hanga ana i te taiepa i runga i nga tikanga o tenei Ture, ona kai-whakahaere kai mahi ranei, ka whai mana ia mehemea kaore te huarahi e puta atu ai ia i ma runga i tona whenua ake hei haerenga mo nga kau, hoiho, kaata aha ranei, i nga taima tika i te wa e mahia ana te taiepa, ki te haere ki runga ki nga whenua e tu tata ana ki reira mahi ai i nga mea hei whakahaere i taua mahi taiepa:

I nga peratanga katoa kaore he kupu o tenei Ture hei whakamana i te tangata kia haere ki runga ki te whenua mahi ai i te mea pena i te mea e tupu ana te kai, ki roto ranei ki te kaari, wahi e tupu ana nga rakau hua, maara, wahi takaro ranei, erangi me matua whakaae te tangata nana katahi ka tika; e kore hoki e whakamana i te tangata ki te tapahi ki te whakakino ranei i nga rakau hua, engari me matua whakaae katahi ano ka tika.

- Mehemea ka takahia e te tangata nga tikanga kua oti te whakaatu i roto i te tekihana i runga ake nei, ka tika kia utua te tangata nana nga mea i whakakinongia, ma te tangata nana i takahi te ture e utu.
- I runga i te tono a te tangata kia utua nga mea i mate, ka tika kia tamanatia e te Kai-Whakawa e tetahi Ateha ranei te tangata i hara kia haere mai ia ki te aroaro o te Kai-Whakawa o nga Ateha tokorua ranei, ko te wahi e tu ai te Whakawa me tuhi ki roto ki te hamene, na hei te taenga mai o te tangata—o nga tangata ranei i hara, ka kore ranei e tae mai erangi ka oati te tangata nana i hoatu te hamene kia mohiotia ai kua tae taua hamene, hei reira me whakarongo te Kai-Whakawa nga Ateha ranei, i nga korero o te kai-whakapae ka whakatau ai i te moni tika hei utu ki a ia, ka ahei aua Kai-Whakawa te oati i te kai-whakapae me ana kai whakatikatika, ma nga KaiWhakawa hoki e whakarite i nga moni e tika ana hei utu mo te whakawakanga.

Ko nga moni ka whakataua e te Kooti ka taea te tono i runga i te hamene kirimina.

- Ka whai mana te tangata nana te whenua i riihi atu ki te tangata ke kia haere mai ki te whakahoki kupu i

- roto i te Kooti ina tamanatia taua: tangata mo tetahi mea i takahia e ia.
- I nga wahi katoa o Niu Tirenī kaore e whai mana katoa ana "Te Ture Kaute, 1876," ko nga mana kua whakataua nei ki nga Kaunihera Kaute, ma nga Rori Poata o te takiwa e whai mana ana aua Poata e whakahaere, ki nga wahi ke atu ma te Kawana e whakahaere.

Nga Apititanga.

Apiti A.

TE AHUA O TE TAIEPA TIKA.

- Te taiepa pou-reera, ko te tiketike kaua e iti iho i te 4 putu, me rakau kaha, kia u ki te whenua, kaua e neke atu i te 9 inihī i waenganui o ia reera o ia reera, i runga ake hoki te whenua, ko nga pou kaua e neke atu i te 8 putu me to 6 inihī te mataratanga atu tetahi i tetahi.
- Te taiepa nui, tika, me hanga ki te perengi (papa), kaua e iti iho i te 4 putu te tiketike, kaua hoki e neke atu i te 4 inihī i waenganui e nga perengi.
- Tetahi taiepa perengi, e 4 putu e 3 inihī te tiketike, me nga pou, kia rua nga reera, me poupou pera me te taiepa Maori erangi mo neera i nga rakau.
- Tetahi taiepa waea, ko nga rakau hei pou me mea kaha, me rino ranei, kia u rawa ki te whenua, kaua e neke atu i te 9 putu te mataratanga atu o nga pou tetahi i tetahi, ko te waea mo runga ko te Nama 4, kia kaua e iti iho i te 4 putu i runga ake i te whenua; ko nga waea mo raro iho kaua e mama ake i te Nama 6. Ko te whanui o te waea o runga o te mea i raro iho kaua e neke ake i te kotahi putu, ko nga mea i raro iho kaua e neke atu i te 6 inihī. Ka pai ano te oneone ina hanga paitia hei whakakapi i te waea o raro rawa, kia torn, inihī i raro iho o te waea whakamutunga; e pia ana ano te rakau hei reera mo runga.
- Tetahi pakitara, me hanga ki te oneone kia u rawa, kaua e iti iho i te 4 putu ma te 6 mihi te tiketike.'
- Te taiepa tupu, kana e ite iho i to 4 putu te tiketike, me mea pai kei puta te kau. Ko nga taiepa tataramoa me kotikoti ia tau i ia tau kia pai ai.
- Te taiepa he maha nga mea pera e tu ana, ara te tataramoa aha ranei, kia 4 putu te tiketike.
- Te awa, be mea keri, kaua e iti iho i te 3 putu te whanui kia 2 putu te hohonu, me hanga a runga ki te oneone me nga waea kaua e iti iho i te 3 putu me to 6 inihī te tiketike, me whakamaro nga waea, kaua e iti iho i to 8 inihī to whanui o te haere o nga waea, kia 6 inihī to waea o raro i runga ake i te whenua, ko nga poupou rino kia 9 putu te mataratanga atu tetahi i tetahi.
- He awa, awa keri, awa wai ranei kaua e iti iho i te 7 puta te whauui o runga kia 4 putu te whanui o raro, kaua e iti iho i te 3 putu te whauui o raro, kaua e iti iho i te 3 putu i te 6 inihī te bohonu, e rere ana te wai i roto; tetahi taiepa ahua penei ano i tetahi taha i tetahi taha o te awa, kaua e iti iho i te 9 inihī te mataratanga atu o te taiepa oneone i nga tahataha o te awa, kaua hoki e iti iho i te 2 putu te tiketike i runga ake i te whenua.
- Taiepa oneone kaua e iti iho i te 33 inihī a raro, kia 18 inihī i runga; ko to paripari kaua e iti iho i te 26 inihī i runga ake i te whenua, me keri he awa ki tetahi taha ki tetahi taha kia 9 inihī to hohonu kia *toru* hoki nga waea kia 9 inihī, me whakamaro katoa; ko to tino tiketike o te taiepa kaua e iti iho i to 89 inihī i runga ake i te whenua.
- Taiepa oneone kaua e iti iho i te 16 inihī i runga ake i te whenua kia 4 nga waea ki runga, me hanga hoki he awa ki tetahi taha ki tetahi taha kaua e iti iho i te 9 inihī te hohonu i ko to tino tiketike o te taiepa kaua e iti iho i to 39 inihī i runga ake i te whenua.
- Te taiepa Marikena, kia wha nga rakau nunui me whakatakoto whakawhitī tetahi ki runga ki tetahi, kaua e iti iho i to 4 putu me to 6 inihī i runga ake i te whenua.
- Te taiepa poupou Maori, kia u ki te whenua, kaua e iti ibo i te 4 puta i te 6 inihī te tiketike.
- Te taiepa ponga, me poupou ki te whenua kia 2 puta kia 6 inihī ki roto ki te oneone, kaua e iti ibo i te 6 inihī te tiketike, kaua e neke atu i te 6 inihī to tu o nga ponga.
- Ko te taiepa hei hanga ki te whenua repo me awa, kaua e iti iho i to 6 puta te whanui kia 2 putu to hohonu, me hanga hoki lie pari eneone ki runga kia 3 puta te tiketike, me etahi pou kaua e iti iho i te 4 putu te tiketike, kia 9 putu to mataratanga atu tetahi i tetahi, me nga reera waea ranei kaun e iti iho i nga mea e toru kia kotahi ranei me nga reera e wha, me pou ranei ma nga waea e 7, mehrmea ka waiho ko te awa anake kaua he oneone kia 4 puta kia 8 inihī te tiketike o nga pou, kaua e iti iho i te 9 putu te mataratanga o nga pou i te mea be reera, kia 8 putu mehomea he waea, kia 2 puta te hohonu o nga pou ki te whenua.

Kaua e whakaturia ki nqa Taone.

- Ha awa, kaua e iti iho i te 8 putu te whanui me paripari oneone, me nga ahua pera kua korerotia i runga ake nei i ia taha o te awa, kia 5 puta kia 6 inihī te tiketike timata ami i raro o te awa, kia 8 putu kia 6 inihī i runga ake i te whenua.
- He paripari, awa ranei, kaua e iti iho i te 4 putu i te 6 inihī te tiketike, me mea kaha, me hanga ki te oneone nga tahataha, kia 3 putu kia 6 inihī te whanui o raro me te awa kaua e iti iho i te 8 putu toe whanui kia 2 putu te hohonu i ia taha o toua paripari

ApitiB.PANUiTono Kia. Hanga He Taiepa

Ki A tangata e noho ana ki te whenua [te tangata nana ake ranei te whenua kaa riihi ranei, kai whakahaere ranei] [me whakaatu i konei te whenua tu tata]

Whakarongo mai, e Mahia ana ahau kia mahia he taiepa wehewhhe taiepa weho ranei i waenganui [whakaaturia i konei te ahua o nga whenua] mo hanga rawa inaianei (i ko mai o te o nga ra o, 18), ko taua ta epa kia penei te ahua [whakaaturia I konei.

I tuhia i tenei te o nga ra o, 18

A. B.

Tangata o noho ana [tangata nana, kai-rihi

Kai whakahaere ranei a, &e.

Apiti Whakamutunga. RARANGI O NGA TURE KUA WHAKAHORETIA.

(1.) Ture a te Kawana me te Whare a Runga o Niu Tireni.

Paramete VIII, 1847, No. 8.—He Ture Whakahau i te mahi Taiepa whenaa.

(2.) Ture o te Paremete.

1874, No. 85.—Te Ture Taiepa o nga Porowini, 1874.

(3.) Nga Ture o te Porowini o Akarana.

Paremete II., 1855, No. 5.—He Ture hei whakahaere tikanga me te mahi Taiepa ki te Porowini o Akarana.

Paremete XXIX., No. 23.—Te Ture Taiepa, 1855, Tore Whakatikatika, 1874.

Paremete XXIX. No. 24.—Te Ture Whakatarewa i nga Ture Taiepa, 1874.

(4.) Nga Ture o te Porowini o Taranaki.

Paremete VIII., No. 3.—Te Ture Tataramoa, 1859.

Paremete XVI., No. 4.—Te Ture Tataramoa, 1868.

Paremete XXIV., No. 5.—Te Ture Taiepa, 1875.

Paremete XXIV., No. 5.—Te Ture Tataramoa, 1868, Whakatikatika, 1875.

(5.) Nga Ture o te Porowini o Haku Pei.

Paremete XXI., No. 2.—Te Ture Taiepa, 1874.

Paremete XXII, No. 2.—Nga Ture Taiepa Whakamana, 1874, Whakahaere, 1875.

(6.) Nga Tare o te Porowini o Poneke.

Paremete XV., No. 10.—Te Ture Taiepa, 1867.

Paremete XXII., No. 9.—Te Ture Taiepa, 1872.

(7.) Nga Ture o te Porowini o Waketu.

Paremete Vol. No. 2.—Te Ture Taiepa Tataramoa o Wakatu, 1861.

Paremete IX, No. 6.—Te Ture Taiepa, 1862.

Paremete X., No. 3.—Te Ture Taiepa Takiwa, 1863.

Paremete XIV., 1866, No. 2.—Te Ture Whakatikatika i te Ture Taiepa o 1862, &c.

(8.) Nga Tare o te Porowini o Marlborough.

Paremete VTL, No. 2.—Te Ture Taiepa o Marlborough, 1863.

Paremete XV., No. 2.—Te Ture Whakatikatika i te Ture Taiepa, 1866.

(9.) Nga Ture o te Porowini o Canterbury.

Paremete XIX., 1861, No. 3.—Te Ture Tataramoa. Paremete XIV., No. 3.

Paremete XXXVII., No. 8.—Te Ture Taiepa o Canterbury, 1872.

(10.) Te Ture o te Porowini o Westland.

Paremete III., No. 1.—Te Ture Taiepa, 1872.

(11.) Te Ture o te Porowini o Otakou.

Paremete XXX., No. 366.—Te Ture Taiepa, 1866.

(12.) Nga Ture o te Porowini o Southland.

Paremete XII., No. 73.—Te Ture Taiepa, 1866.

Paremete XX., No. 6.—Te Ture Taiepa, 1866, Ture Whakatikatika, 1868.

Na Ta G. Grey. Nga tikanga tuku e riro ke ai nga whenua Maori.

Nga Tikanga.

- Te Ingoa.
- Nga Kupu tua-tahi.
- Ingoa poto.
- Te whakamaoritanga.
- Nga tikanga mahi o te Ture nei.

Nga Tikanga e Kore Ai e Hokona Nga Whenua Maori.

- Nga tikanga e kore e whakaaetia ana tukua te whenua Maori.
- Nga tikanga hoko, ana kiia e te kai-hoko, e kore e whakaaetia.
- Nga tikanga e kore e whakaaetia ana hokona te whenua Maori.
- Nga tikanga e he ai te tangata, ana he i aia nga tikanga o tenei Ture.
- Te whakamaoritauga o etahi kupu.

Mo Te Hoko, Mo Te Reti, Ho Te Tuku I Nga

whenua Maori.

- Me hoko nga whenua Maori ki te tikanga o tenei Ture.
- Nga mahi ma te hunga ma ratou te whenua e mahi ai.
- Te mana e mahi ai te kooti.
- Te tikanga o te Otaa o te kooti. Nga wahi o te whenua e rahuitia ana.
- Me tuku te Otaa ki te Rana Poota.
- A, he pai ano, ki te mea ka tono te Rana Poota ki te Kooti kia akona ratou.
- E kore e tika Kia whakahaua te kii ako atu ki te te hunga na ratou te whenua, kia hokona ranei, kia tukua ranei te whenua ia ratou.

Nga Tikanga E Mahia Ai Nga Utu 0 Te Whenua.

- Nga tikanga mahi o te utu o te whenua.
- Ma te Kai-tiaki, e tiaki ana utu, a ko t etahi wahi o aua utu, me utu mo etahi tikanga.
- Nga mahi e mahia ana e te Poota, me te Kaitiaki, me nga tikanga e rite ai.
- Nga tikanga mo nga utu i toe.
- Me utu aua moni ki te hunga e tino paa pono ana, ma ratou aua moni. Te mana e mahi ai te Kooti i etahi mea,
- Nga tikanga e whakatuputupu ai aua moni kia runea.

Nga Tino Tukunga 0 Te Whenua, Me Nga Mahi E Oti Pono Ai.

- Me mahi a ka tuku ai he Karauna Karaati mo nga whenua kua hokona. 28. Nga tikanga o nga Karauna karaatI A nga tikanga e oli ai he mahi mo nga riihi.
- Nga tikanga o te Ture nei ki uga whenua kua riihitia.

Nga Whenua Taone.

- He pai kia hokona he whenua hei taone. Nga wahi hei whenua Rahui.
- Nga tikanga e hokona ai nga whenua mo nga taone.

Kga Hoko, Me Nga Biihi, E Mahia Ana Mo Nga Utu A Muri Mai O Ke Hoko, Me Te Riihi Ka Utu Ai.

- Nga hoko mo nga riihi, e kore e utna wawetia.

Nga Hoko Me Era Atu Meai Kga Takiwa Whenua Koura.

- Nga hoko mo te whenua i nga wahi koura.
- Nga tikanga o nga Ture o mua, ki nga whenua koura.
- E hara i te mea, me hoko rawa ano aua whenua.
- He pai ano ki te mea ka kii te tangata nana te whenua kia hokona eia te whenua.

Kga Tikanga Kua Whakaaetia I Mua E Te Tangata Maori No Ratu Te Whenua.

- Nga tikanga e mahia ai nga ritenga hoko kua oti te whakaae i mua o te Maori no ratou te whenua.
- Te maun a te Kooti e mahiai. A nga tikanga e mahia ai he Otaa e te Kooti.
- Ki te mea ka kiia i te Otaa, me whakahoki nga utu i utua ai te whenua, penei me hoatu he itareta mo aua moni, a ko taua itureta me utu i nga moni utu o te whonua.
- He tika ano kia ahua rereke te tikanga o te Otaa i etahi whenua.

Nga Tikanga O Te Ture Nei E Paa Ana Ki Nga Whenua Maori.

- He pai ano kia tono hoki etahi atu Maori kia tau nga tikanga o te Ture nei ki a ratou whenua.
 - Te tikanga e paa ai te Ture nei ki aua whenua. Nga Tikanga Apiti.
 - Nga tikanga e tukua ai etahi whenua ki nga kaiatiaki, mo nga wahi e whakanohoia ana ki te tangata, hei noho i reira.
 - He pai ano kia kiia nga tikanga mo aua wahi hei tikanga rite ki nga tikanga katoa kua tuturu ki elahi whenua. A he pai ano kia mahia he tikanga mo aua whenua ake.
 - Ki te mea ka kiia e te Kooti, me tuku nga whenua Maori ki nga kai-tiaki, penei, me tiaki aua whenua e nga kai-tiuki.
 - Te mana e mahia ai nga tikanga whakahaere.
 - Te mana e mahia ai nga mea ahua marama kore.
 - Nga Ture kua kore i tenei Ture te whakakahoro.
- A Notemea he mea tika kia mahia he tikanga ke, i nga tikanga mahi o enei ra, mo nga whenua a nga tangata Maori o tenei Koroni, a he mea hoki kia puta ai kia ratou te utu rahi ake mo aua whenua a ratou, a kia whakahaerea ai ano hoki e te Kawanatanga o te Koroni nei, te hoko, te riihi, me te tuku o aua whenua, kia puta ai nga tikanga pai ke ake ki nga Maori na ratou nga whenua, a kia kore ai he mahi pokanoa ki aua whenua, kia mahia ko nga tikanga o tenei Ture anake.

A ka kiia nei, ka whakapumautia nei e te Paremata o Nui Tiren i te wa i tu Runanga ai, a na te mana i a ratou ka kiia enei kii:—

- Te ingoa poto o tenei Ture "Ko te Ture tuku mo nga whenua Maori 1879.
- I tenei Ture, ki te kore e rereke i te ahua o nga tikanga o te Ture nei, nga kupu, "Ko taua Ture" he whakahua aua kupu ki "Te Ture whenua Maori o te tau 1873" me nga Ture katoa ano hoki, e whakahou ranei, e whakaahuake ana ranei i nga tikanga o taua Ture
"Kooti" ko te Kooti Whenua Maori o Nui Tiren
"Tangata nana" mo te tangata Maori o Nui Tiren, e pa ana ranei, e kii ana ranei e pa ana aia ki tetahi whenua Maori e kiia nei e tenei Ture, a me nga awhekaehe ano hoki me a ratou uri ki te taha Maori.
"Whenua Maori" he whenua e kiia ana na nga tangata pera me enei kua oti nei te kii i runga ake nei, a ko te mana Maori o taua whenua i mau ai ki te Maori ki ano i tukua ketia.
"Ture mo nga whenua" mo "Te Ture mo nga whenua 1877" taua kii, a mo nga Ture ano hoki e hokona ai, e tukua ai, e riro ke ai nga whenua i nga takiwa o te Koroni nei, e mahia ai, a e mana ai aua Ture pera me nga tikanga pera ano hoki.
"Rana Poota" mo nga Komihana taua kupu, me nga tangata katoa e mana ana ta ratou mahi i nga tikanga o nga Ture whenua.
- A koia nei te mana me te mahi o tenei Ture.
E paa ana ki nga whenua anake o te Motu nei, ahu mai i Muriwhenua a ka mutu mai i te Whanganui-a-Tara, ki te ritenga o nga tikanga e kiia nei e te Ture nei.
E kore tenei Ture e pa ki nga tikanga hoko kua whakaaetia, ki nga tikanga tuku ranei mo te whenua, kua oti tika te mahi i mua atu o te wa i kiia ai tenei Ture hei Ture.
E kore tenei Ture e pa ranei, e aha atu ranei ki "Te Ture Kawanatanga hoko whenua Maori 1877" me nga Ture whakahou ranei, whakaahuake ranei i taua Ture 1877. E kore ano hoki te Ture nei e pa, a e whakahe ki te mana e hoko ai Te Kuini, me te Kawanatanga o tenei Koroni i nga whenua a nga tangata Maori.

Nga Take E Kore Ai Te Whenua E Hokona.

- I te wa i muri iho o te ra i kiia ai tenei Ture hei Ture, kaua rawa nga tangata Maori e whai whenua ana e hoko, e tuku i aua whenua, engari kia rite pu ki ta te Ture nei e ako ai.
- A ki te mea ka whakaritea ka whakaaetia nga tikanga tuku i tatahi whenua, a ka kiia kia tukua te whenua, a kahore e tika ki nga tikanga tuku whenua e kiia nei e tenei Ture, e kore e mana tana tuku me ona tikanga katoa e mana, a ko nga moni i utua mo taua tuku me ngaro take kore, a ko nga moni i kiia kia utua mo tana tuku, e kore e mana te whakawa mo ana moni kia utua, a e kore e mana nga korero i whakaaetia mo te tuku whenua, e pa ai ranei, e mau ai ranei, e tone ai ranei te tangata i kiia ai taua whenua mana.
- A, i nga ra i muri iho o te Ture nei i kiia ai hei Ture, e kore e tika kia mahia e te tangata e tana kai-mahi ranei, e te hunga ranei e mahi ana mo etahi tangata, kia korero whakarite hoko ranei, tuku ranei, ahakoa tino hoko ranei, ko te ahua kau ranei o te hoko, i nga tangata no ratou te whenua, i nga tangata ranei e korero whakarite ana ranei mo te tangata nana te whenua.
- A ki te mea ka mahi te tangata i te mahi e he ai nga tikanga kua kiia i runga ake nei, penei e ahei ano aia Ma whakawakia e nga Tatihi-o-te-Pihi kia utu aia i nga moni *e rua rau pauna*.
A kotahi *hawhe* o nga moni e utu ai te tangata mo tana mahi he M te tikanga o tenei upoko korero, ka hoatu ki te tangata ranei ki nga tangata ranei na ratou nga korero me te whaaki kii i kitea ai taua he, a me wehewehe ana utu ki nga kai-korero ki te tikanga e wawahia ai aua moni ki aua kai-korero e te tino Kai-whakawa, e nga Tatihi-o-te-Pihi.
- A ko te tikanga tenei o enei kupu e tau ai ona tikanga ki tenei upoko, me nga upoko korero katoa o tenei Ture.
- "Korero whakatakoto tikanga" "mahи tuku" ko te tikanga o enei kii, he whakahua i nga tuku whenua, mokete, riihi, korero whakaaetanga, utu, utu taunaha, me nga tikanga korero whakaaetanga katoa, mo nga whenua Maori, me ona mana, tikanga, me ona aha katoa, e hokona ai, e tukua ai, e riihitia ai, e utua ai, e taunahatia ai, e riro ke ai i te hoko i te tuku noa atu ranei.
- A ko nga whenua Maori katoa, me nga mana, me nga tikanga katoa o aua whenua, me hoko, me riihi, me tuku ki te ritenga o nga tikanga kua kiia nei i tenei Ture. A e kore e tika kia mahia ki etahi tikanga ke atu.
- A koia nei nga tikanga, mo te hoko, me te reti, me te tuku e mana i te Ture nei.

Te Hoko, Me Te Reti, Me Te Tuku, Mo Nga Whenua Maori.

Ki te mea ka hiahia te tangata nana te whenua, kia hokona, kia riihitia, kia tukua ranei tana whenua, penei, ko te ahua o tana tono ki te Kooti, me mahi eia ki te tikanga o te tono e kiia e te Kooti.

Ano ka tae te tono ki te Kooti, ka tu te whakawa a te Kooti, kia mohiotia ai te hunga na ratou te whenua, me nga mea katoa kua utua, me nga take i pa ai nga kai-tono ki taua whenua, a ki te mea ka mohiotia, e tika ana ki ta te Ture tikanga, me tuku taua whenua ki te tikanga o te tono a te hunga na ratou te whenua, me mahi he Otaa e te Kooti ki te tikanga ka kiia i raro iho nei ano i te Ture nei.

A ki te mea ka hiahia nga tangata na ratou te whenua kia hokona, penei, me tuhituhi nga tikanga e mohiotia ai te wahi hei tuku, me tuhituhi ki roto ki ta ratou pukapuka tono hoko ki te Kooti. A me whaaki ano hoki e ratou i taua tuhituhi tono hoko, nga tikanga a ratou e pai ai, hei tikanga mo te hoko mo taua whenua.

A ki te mea e hiahia ana nga tangata na ratou te whenua kia riihitia te whenua, penei, me tuhituhi e ratou ki roto ki te pukapuka tono ki te Kooti nga tikanga e pai ai ratou mo te riihi mo taua whenua, kia tuhituhi aua tikanga ki roto ki te pukapuka riihi.

A ki te mea, ko etahi anake o te hunga na ratou te whenua e mea ana kia hokona ranei, kia riihitia ranei te whenua, penei, e pai ana kia rapurapua e te Kooti ki te ritenga o nga tikanga kua oti te whakatakoto i runga ake nei, me mahi he Otaa ki te tikanga o aua kai-tono i tono ai.

A ko taua Otaa, he Otaa mo tetahi wahi anake o te whenua, kia tukua, otia e kore rawa e mana te tuku i te whenua a etahi o te hunga e pa ana ki taua whenua, e kore nei ratou e pai kia tukua ta ratou wahi o taua whenua.

Ki te mea he tamariki ranei, he hunga mahara porara etahi o te hunga no ratou te whenua, penei, ma te Kooti te kupu e rongo ai Te Kawana. A ma Te Kawana e kii he kai-tiaki mo te wahi e pai ai nga tamariki ranei, te hunga mahara porara ranei, ki te tikanga o ta te Kooti e ki ai, hei painga mo aua tamariki ranei,

mo aua mahara poraru ranei.

¶ ki te mea ka whakaae te Kooti ki nga tikanga i kitea e te Kooti i te whakawakanga mo te whenua, he pai kia mea te Kooti i te Otaa, ko te whenua i kiia nei i rote i te tono a te hunga no ratou te whenua, ko te wahi o te whenua i tonoa nei e te hunga na ratou te whenua kia hokona ranei, kia riihitia ranei, kia tukua ranei ki te tikanga o ta te Ture nei i mea ai. A he Otaa mana taua Otaa ki nga tangata katoa e pa ana ki taua whenua, me nga kai-tiaki, me nga tangata e whai tikanga ana mo te hunga na ratou te whenua.

Kaua te Kooti e mahi, e tuku Otaa mo te whenua Maori kia whakawakia ra ano, a kia mohiotia e te Kooti nga tangata na ratou te whenua, ki te tikanga o tenei Ture.

- A ko nga whakawakanga, me nga mahi uiui ki te tikanga o tenei Ture, me te Otaa ranei, me nga mahi katoa ranei i mahia ki te tikanga o tenei Ture, ko te mana o aua mahi nei, e pera te mana me te mana o "Taua Ture" mo nga mahi whakawa take whenua, mo nga hoko ranei, mo nga riihi ranei o nga whenua kua Karauna Karaatitia e te Kooti, mo nga whenua ranei kua weheweheia ki nga tangata no ratou te whenua, a ko nga tikanga o "Taua Ture" me mana ki nga mahi me nga whakawa, me nga mea katoa ki te tikanga e rite ai aua kii ki aua mahi.
- Kia rua nga Otaa o ia whenua, o ia whenua, a ka oti nga mahi e mahia ai te Otaa, ka a oti te hiiri, me tuku te Otaa kia Te Kawana, a ko te tikanga o taua Otaa, hei tino tuku rawa atu i taua whenua kia Te Kuini, me ana uri, me nga Kingi, me nga Kuini i muri iho i aia. A kahore he tikanga moni taunaha ranei, moni utu aha ranei, aha ranei e pa ki taua whenua.

¶ ki te mea ka kiia kia whakatapua tetahi wahi whenua ma te hunga na ratou te whenua, ma te Kooti te Otaa kia tukua taua whenua ki nga kai-tiaki, hei tiaki i taua whenua ma te hunga na ratou te whenua hei tiaki ki te tikanga o nga ritenga e kiia e Te Kawana i tana Runanga.

- A ma Te Kawana e kii kia tukua taua Otaa ki te Rana Poota i te takiwa o taua whenua Maori, a ma te Poota e mahi nga mahi mo taua whenua ki te tikanga o tenei Ture.

¶ he mea kia hokona, kia riihitia, kia tukua te whenua ki te tikanga i kiia i roto i te Otaa, a ko taua whenua ka kiia he whenua na te Karauna, a e ahei ano kia weheweheia taua whenua, ka hoko ai, ka riihi ai, ka tuku ai, ki te tikanga o nga Ture whenua e mana ana i te takiwa o taua whenua.

Otiia ko aua whenua i kiia ai he whenua na te Karauna, he mea kia mahia ai aua whenua ki nga tikanga o tenei Ture, a kahore he take ke atu e mahia ai, e ahatia ai aua whenua.

- He pai ano, ki te mea ka tono te Rana Poota ki te Kooti kia akoakona ratou e te Kooti ki nga tikanga a te Otaa o te Kooti, a ki te mea ka whakaae nga tangata Maori na ratou te whenua, penei, he pai ano kia tonoa etahi o nga tikanga o te Otaa kia whakaahuaketia e te Kooti.

¶ ka mana te mahi a te Kooti hei mahi i te mea i tonoa nei e te Rana Poota, a i whakaaetia nei e nga tangata Maori na ratou te whenua, i te wa ano ia kahore ano i hokoa, i riihitia ranei tana whenua, kia whakahoutia ranei, kia whakaahuaketia ranei etahi o nga tikanga o te Otaa e puta ai ki ta te Ture tikanga, he pai ki ta nga tangata Maori na ratou te whenua e hiahia ai.

- E kore e tika kia kiia nga tikanga o te Ture nei, hei take tohe kia whakaae ai nga tangata na ratou te whenua kia hokona ta ratou whenua, kia hoko ranei ratou i te wahi whenua nui ake i te wahi e pai ai ratou kia hokona e ratou, kia riihi ranei, kia tuku ranei ratou i ta ratou wahi e pa ai ki taua whenua, mo te utu iti iho ranei, i nga utu kua kiia mo taua whenua. He pai ano kia mahia he Otaa e te Kooti mo nga hoko ranei, mo nga riihi ranei, mo nga tuku ranei o etahi wahi o te whenua, he mea hoki kia mana ai te hiahia a nga tangata Maori na ratou te whenua, i kiia nei i te Otaa a te Kooti.

Nga Utu O Te Whenua, Ona Tikanga E Mahia Ai.

- Ko nga moni katoa o nga hoko, me nga riihi, me tuku ki te Kai-kohikohi Moni Whenua, i nga ra e kiia ai aua moni kia utua e nga kai-riihii, a me tuku aua moni e taua kai-kohi moni ki te tino Kaitiaki Moni o te Iwi kia mahia aua moni ki nga tikanga e kiia ana e tenei Ture.
- A me tuhituhi e taua kai-tiaki moni o te Iwi nga moni katoa e riro ana ki aia tiaki ai ki te pukapuka, a ko aua moni me mahi ki enei tikanga.

Ko nga utu katoa o te mahi hoko, riihi, tuku, me nga utu o te ruuri, me nga panui o te hoko, me te riihi. Me nga mahi i kiia i te Otaa o te Kooti, i tonoa e nga tangata na ratou te whenua.

- A ko te Rana Poota na ratou i mahi nga hoko me nga riihi me nga tuku whenua, ma ratou e ata whakarite nga tuhituhinga korero mo nga moni ki te Kai-tiaki a te Iwi.

¶ ki te mea ka ahua kupukupu te Rana Poota ratou ko te kaitiaki a te Iwi, mo nga mea e utua ai etahi o aua moni, penei ma te tangata e kiia e Te Kawana e whakarite taua take ahua tautohe, a ka oti te

whakarite e taua tangata, hei tino otinga rawatanga tana kupu mo aua mea ki te hunga katoa e pa ana ki aua mahi nei.

- A ko nga moni e toe i muringa iho o te utunga o nga moni e kiia i runga ake nei, ma te kai-tiaki a te Iwi aua moni e tiaki, hei moni ma nga tangata ma ratou aua moni, a ma te hunga ma ratou aua moni e kii te kupu, kia hoatu ranei aua moni kia ratou, kia whakamahia ranei aua moni kia ranea ai.
- Ko te mahi me mahi ki te tikanga o nga ritenga kua kiia i te Ture nei, a ko aua moni utu o te hoko, o te reti, o etahi utu ke atu ranei, me utu aua moni e te kai-tiaki a te Iwi ki nga tangata e kiia ana e te Ture me utu aua moni kia ratou, ko te moni ki ia tangata ki ia tangata kia rite ki te wahi aana i pa ai ki te whenua kua mahia, a nona aua moni.
A ki te mea ka ahua tetete te kupu mo te hunga e hoatu ai aua moni kia ratou, penei, me tono e te kai-tiaki a te Iwi ki te Kooti, a ma te Kooti e kii, ma wai ranei aua moni, a ko taua kupu a te Kooti hei tino mutunga rawatanga ki te hunga e pa ana ki aua mea.
- Konga moni e kiia ana hei moni mahi kia ranei a ai aua moni, penei, ko te ahua mahi mo aua moni, me mahi ki te ritenga e mahia ai nga moni a nga tangata kua mate, a kihai i whai kupu poroporoaki mo ana taonga i muri i aia, a e tiakina nei, e mahia nei e te Kai-tiaki a te Iwi.

Nga Mahi Whakaotinga Hei Whakapumau I Te Whenua Kua Tukua.

- Ano ka mahi hoko te Rana Poota ki te tikanga o te Otaa o te Kooti, a muri iho o te utunga o te moni utu mo te whenua, he tika, i nga ra ano e pai ai kia tukua e Te Kawana he Karauna Karaati mo tana whenua, ki te tangata nana i hoko.
A ki te mea he whenua riihi, kia oti pu ano nga tikanga katoa i kiia i roto i te whakaritenga mo te riihi e te tangata i aia te riihi, ka hoatu ai he pukapuka riihi, ki te tikanga i kiia nei, me nga tikanga i kiia i roto i te Otaa a te Kooti.
- A ko nga Karauna Karaati e mahia ana mo enei tikanga o tenei Ture, he pera pu ano te mana o ana Karauna Karaati, me te mana o nga Karauna Karaati, e kiia ana e Te Kawana mo nga whenua a te Karauna, a ko aua Karaati e kiia nei ki te tikanga o tenei Ture, e pera ano nga tikanga utu mo enei, me nga utu e utua ai te mahinga o era, a me mahi ano hoki ki te tikanga mahi o nga Karauna Karaati mo nga whenua a te Karauna.
Ko nga riihi e mahia ana ki te tikanga o tenei Ture, me mahi aua riihi e te Rana Poota, a me tuhituhi ki te ingoa o te Komihana o nga Karauna Rana, o te takiwa o te whenua e riihitia ana.
- A te wa e mutu ai nga ra i kiia mo te whenua riihi, e mutu tata ai ranei te riihi, penei, me hoko taua whenua ki nga tikanga o tenei Ture, a ko te mana o te mahi hoko, me te tikanga mahi o nga utu me te whakaotinga o te riihi, me te mahi ki nga tikanga katoa kua oti i runga ake nei te kii i te Ture nei.

Whenua Taone.

- Ki te mea ka hiahia nga tangata Maori na ratou te whenua kia tu he taone ki nga whenua Maori, a e whakaaetia ana te wahi e tu ai te taone e Te Kawana, penei, me hoko, me tuku taua whenua e te Rana Poota ki te tikanga e hokona ai, e tukua ai nga whenua taone ki te tikanga me te mana a te Poota e hoko ai i te whenua.
A, i mua atu o te wa e whakaae ai Te Kawana, ki te wahi e tu ai te taone, penei, maatua rawa ano kia oti te mahi nga wahi whenua hei whenua rahui ki te tikanga e kiia nei e "Te Ture Whenua Rakui a te Iwi 1878" a kia whakaaetia aua wahi rahui hei whenua rahui e Te Kawana ratou ko nga tangata Maori na ratou te whenua.
- A ko te nui a-eka o aua whenua rahui, me motu ke i nga whenua e kiia ana mo te hoko, a ko te mana o aua wahi rahui me tuku kia Te Kuini, ki te tikanga o nga ritenga o nga korero o te "Ture Whenua Rahui mo te Iwi 1879," me nga Ture pera: ano hoki kua kiia hei Ture mo taua tu mea.
- A ma te Rana Poota e hoko nga wahi o te taone e paingia ana kia hokona e ratou, i nga ra a te Poota e pai ai, a ko nga utu mo aua wahi, me mahi ki nga tikanga katoa o nga utu mo nga whenua Maori kua kiia i runga ake nei.

Nga Hoko, Me Nga Riihi, E Kiia Nei Kia Whai

Takiwa Ka Utu Ai.

- He pai ano, ki te mea ka kii nga tangata Maori na ratou te whenua kia hokona ranei, kia riihitia ranei etahi wahi o te whenua ki te tikanga o te utu tuku atu ki etahi rangi ke atu utu ai. a ko taua hiahia me whaaki ki te Kooti i mua atu o te ra e kiia ai te Otaa a te Kooti, a te Otaa e kiia ana mo aua wahi, me tuhituhi rawa ano ki taua Otaa nga tikanga e tukua ai taua whenua.

Nga Hoko, Me Etahi Atu Mahi I Nga Whenua Kora.

- Ki te mea ka kiia ki te tikanga o "Te Ture whakahou o te Ture whenua koura 1868," me etahi Ture ke atu ranei, te korero whakaaetanga a Te Kawana ratou ko nga tangata Maori na ratou te whenua, he whenua e mahia ai te koura o taua wahi, a ko nga utu mo nga maina raiti, me nga tunga whare hoko i aua whenua koura, i kiia i roto i aua kupu whakaae a Te Kawana ratou ko nga Maori na ratou te whenua, me utu aua moni ki nga tangata Maori na ratou te whenua, a ko te toenga o aua moni me tuku hei apiti mo nga moni mo nga whenua koura i te takiwa porowini o aua whenua koura.
Otira kahore he mana o nga kupu o te Ture nei e he ai ranei, e kore ai ranei nga tikanga o nga korero whakaaetanga a nga tangata Maori ratou ko Te Kawana, a o nga tangata i whakamanaa hei kii i te kupu a Te Kawana mo aua mea, ki te tikanga o nga Ture e whakahua ana ki te mahi koura i nga whenua Maori.
- Ki te mea ka hokona nga whenua Maori i nga takiwa whenua mahi koura, ka riihitia ranei, ka tukua ranei ki te mana me te tikanga o tenei Ture, penei, ko nga tikanga katoa e kiia nei i tenei Ture mo te hoko, mo te riihi, mo te tuku, ka kiia kia mana ki aua whenua.
He pai ano kia kiia he taone kia tu ki nga whenua tangata Maori e mahia ana mo te koura, a ko nga tikanga o tenei Ture e kii nei ki nga hokonga whenua taone, e mana ano hoki ki nga whenua mahi koura.
- E kore e tika kia kiia nga tikanga o tenei Ture hei take e whakaae ai nga Maori na ratou te whenua, kia hokoa ranei, kia tukua ranei aua whenua e aua Maori hei mahinga koura, a hei tuunga taone ranei i aua whenua, kia hoko ranei, kia reti ranei, kia tuku ranei i aua whenua, otia, ko nga korero e tino whakaaetia ana e aua tangata, ka mana era, ka mahia nga tikanga o aua korero ki nga tangata na ratou taua whakaaetanga ki te tino tikanga i kiia ai.
- Ahakoa nga korero tikanga o etahi Ture, he tika ano ki te mea ka kiia e nga tangata na ratou te whenua, kia hokona e Te Kawana nga whenua o etahi wahi ranei i te takiwa o nga whenua keri koura, a ki te mea ka whakaaetia nga tikanga hoko mo te whenua, penei, ko te hoko e tukua ai aua whenua, me pera me nga tikanga tuku o aua whenua, me te tikanga tuku o nga whenua Maori e kiia nei i tenei Ture.
A ko nga tikanga katoa kua oti nei te kii i tenei Ture, mo te ruuri mo aua whenua, mo nga kupu tono ki te Kooti, me nga tikanga e mahia ai nga moni o aua whenua, e pa katoa ana ki nga whenua e whakahuatia ana i roto i nga korero whakaaetanga mo taua whenua.
-

Nga Korore Whakaaetanga Mo Nga Whenua Kua Oti Te Whakaae I Mua, Mo Nga Whenua A Nga Tangata Maori.

- A ki te mea ka mohiotia e Te Kawana, ko etahi korero whakaaetanga mo etahi whenua, i mahia ki te tikanga o te Ture, he korero tuku whenua aua korero whakaaetanga, a he whenua aua whenua na nga tangata Maori, a kihai aua korero whakaaetanga i tino oti rawa te whakatuturu i te ra o, penei me tuku taua mea e Te Kawana ki te Kooti Whakawa Whenua Maori, kia rapurapua te tikanga o aua kupu whakaaetanga, a kia mohiotia nga moni ranei, nga utu ranei kua utua mo taua korero whakaaetanga.
A, me mana pu te Kooti ki te uiui, ki te mahi i nga mahi e mana ai nga tikanga o tenei upoko korero, a ko te mana o te mahi a te Kooti, me pera me te mana e mahia ai e "Taua Ture," ki te tikanga e marama ai, a e tika ai taua uiui.
- A ki te mea ka mohiotia i taua uiuinga e te Kooti kahore ano i ata tutuki noa te main tuku o taua whenaa, a he tika taua korero whakaaetanga ki nga tikanga o te hoko pono, me te tika, penei i te mea kua

rapurapua, a kua ata tirotirohia e te Kooti nga tikanga o taua mahi, me mahi he Otaa e te Kooti. Ko nga moni utu ranei, te mea ranei i hoatu hei tikanga utu, i utua mo taua whenua, mehemea i utua he utu mo taua whenua, a ma te Kooti te whakaaro, me apiti he utu itaretca ki aua utu, a ka whakahokia ai aua moni utu me aua itareta ki te tangata nana te moni utu i hoatu ki nga tangata na ratou i hoko te whenua, a ko aua utu me whakahoki i roto i nga ra, aua ia e roa atu i nga tau e toru, i muri iho o te ra e oti ai te Otaa a te Kooti. A he pai ano kia utua aua moni i te ra ano i kiia ai kia whakahokia aua utu, a he pai ano, ki te mea ka kiia ana moni utu hei moni kia utua i nga moni ana hokona taua whenua ki te tikanga o tenei Ture.

A he pai ano ki te mea ka whakaaetia e nga tangata na ratou te whenua, me tuku he Otaa, ko te moni i utua mo taua whenua kia kaua e whakahokia, engari, me utu aua moni ki te whenua e rite ana ki aua moni ona utu.

- Ki te mea ka kiia e te Otaa o te Kooti, ko nga moni e whakahokia mo nga utu mo te whenua, o nga mea ranei i utua mo te whenua, hei moni e utua i nga moni e puta ana i nga tikanga e mahia ai taua whenua, penei, ko aua moni me apiti te rima paiheneti mo te tau, a ko aua moni hei utu i te tua-tahi ana riro taua whenua i te hoko. A ko nga moni e toe i muri iho, ko nga moni enei hei kii, koia te tiao moni utu o te whenua i te wa i hokona ai.

A ki te mea, he mea riihi taua whenua, penei, ko aua moni utu e kiia nei kia whakahokia, me utu aua moni i nga moni utu o te riihi, i nga moni o te riihi e kiia e te Kooti i te Otaa.

- Ko nga Otaa e kiia e te Kooti mo nga tikanga o nga mea e kua aua i te Ture nei, he pai ano ki te mea ka whakaahuaketia aua Otaa e te Kooti, ki ta te Kooti e pai ai, ki te tikanga o te hiahia o te hunga ma ratou aua mahi i mahia ai, i roto i nga marama kotahi-tekau-ma-rua i muri iho o te ra i mahia ai te Otaa.

Nga Whenua Maori E Pa Ai Te Ture Nei.

- He pai ano ki te mea ka tono nga tangata Maori na ratou etahi whenua Maori, kia mahia aua whenua Maori a ratou, e nga tikanga o tenei Ture, a ki te mea e mohiotia ana e Te Kawana, kahore he moni utu ranei, he moni taunaha ranei i mahia ki taua whenua, penei, he pai ki te mea ka whakaae aia ki te tono, a me tuku taua tono ki te Kooti, a me mahi taua whenua e te Kooti ki te tikanga mahi e mahia ai nga whenua Maori e mahia ana ki nga tikanga o tenei Ture.

A ko te tikanga o enei kupu mo tenei upoko korero, a mo nga upoko korero i raro iho nei, o tenei Ture, koia nei ona ritenga.

"Whenua Maori," he whenua kua kiia e te pukapuka kii ki nga tangata na ratou te whenua, a mo nga whenua ano hoki kua rapua e te Kooti ona tikanga, ki te ritenga o "Taua Ture" a o nga Ture kua whakakahoretia, a me nga whenua ano hoki, kua puta ranei nga Karauna Karaati, a e puta ranei he Karauna Karaati kia ratou, me nga whenua ano hoki kua puta he Karauna Karaati o ia Ture, o ia tikanga katoa e puta ai te Karauna Karaati.
- Ko nga tikanga katoa o nga upoko korero i roto i tenei Ture mo nga whenua Maori, hei tikanga e pa katoa ki nga whenua Maori e mahia ana ki te ritenga o nga mahi e kiia ana i te upoko i mua tata ake ano o tenei upoko kupu.

Ko nga whenua Maori kua oti te mahi ki te Karauna Karaati, ma nga tangata na ratou aua whenua, e tutu ana whenua me ona tikanga katoa kia Te Kuini me ona uri, me nga Kingi, me nga Kuini i muri iho i aia.

A, ki te mea kua tu he kai-tiaki mo aua whenua, a ki te mea ka kii te Kooti, ahakoa aua kai-tiaki, e pai ana ano kia mahia he mahi mo aua whenua, penei, me mahi tahi aua kai-tiaki ki te tuhuhu tuku i aua whenua, me ona tikanga e pa tika ai ki te Karauna.

A ki te mea ka mohiotia he moni kua utua ki taua whenua, he riihi ranei, he aha atu ranei, penei, he tika ano kia whakakahoretia e ia ano e Te Kawana taua kupu whakaae mo te tono a te hunga na ratou te whenua, kia mahia taua whenua, ki te tikanga o tenei Ture, a ka panuitia taua kupu a Te Kawana ki te Kahiti, penei, kahore he mana a te Kooti e mahia ai te tono a te hunga na ratou te whenua.
- Ki te mea ka kii nga tangata i a ratou te whenua i kiia kia ratou ki te tikanga o te upoko tekau-ma-whitu o "Te Ture whenua Maori 1867," hei hoko, hei riihi, a kia whakanohoia he tangata ki etahi whenua e mahia ki te tikanga o tenei Ture, a o nga whenua ano hoki i kiia ma nga tangata Maori, ki te tikanga o taua upoko tekau-ma-whitu, me tuku aua whenua e ratou ki nga "kai-tiaki" hei tiaki ma ratou, ma te hunga na ratou te whenua.

A ko aua kai-tiaki, me mana ta ratou mahi ranei, tuku ranei i aua whenua ma te hunga na ratou aua whenua, ki te tikanga o nga ritenga e whakatakotoria e Te Kawana i tana Runan ga.
- He pai ano kia whakatakotoria he tikanga mahi mo aua mea, hei tikanga e mahia ai aua mea katoa, e mahia ai ranei ko etahi anake o aua mea, ki te tikanga o nga mea e mohiotia ana i nga wa e mana ai aua

tikanga mahi.

- A ko te whenua ka mahia ki te tikanga o te upoko korero *e toru-tekau-ma-waru*, a kia mohiotia e te Kooti nga tangata na ratou taua whenua, ko taua whenua, ko totahi wahi anake ranei o taua whenua e kiia ana e nga tangata na ratou te whenua kia mahia, kia oti te mahi he Otaa e te Kooti, me tuku taua whenua ki nga kai-tiaki, a ko aua kai-tiaki ma nga tangata na ratou te whenua e kii a ratou tangata e pai ai hei kai-tiaki, ki te tikanga o nga ritenga kua kiia i runga ake nei.

Ko te tokomaha o aua kai-tiaki, kaua e maha ake i te *toko-rima*, kaua e ouou iho i te *toko-toru*.

Etahi Tikanga Ano.

- He pai ano ma Te Kawana e whakatakoto he tikanga mahi e whakahaerea ai tenei Ture, a me panui aua tikanga ki te Kahiti, a ka panuitia ki te Kahiti, ka kiia he Ture pu ano aua tikanga.
- A hei apiti ano hoki ki te mana kua kiia nei e tenei Ture, ki te mea ka mahia nga tikanga o etahi "Ture whenua" ki nga tikanga o tenei Ture, a ka ahua rere ke nga tikanga kupu ranei, mahi ranei o aua Ture whenua, i nga tikanga o tenei Ture, penei, me kii he tikanga mahi e Te Kawana, e kore ai he ahua rere ke o aua tikanga, a ko te mana mo taua mahi e kiia nei, e kore e kiia hei tikanga mo te mana me te tino mahi i kiia e tenei Ture.
- Ko nga tikanga i kiia e etahi Tare, me nga ritenga i mahia hei apiti mo aua Ture, a e rere ke ana aua tikanga, i nga tikanga o tenei Ture, ka kiia nei, kua kore rawa atu aua tikanga e mana, otira, e kore e noa nga mahi i mahia ki te ritenga o te Ture i mua atu o te ra i kiia ai tenei Ture hei Ture.

He Pire Ko Te Ingoa HE TURE hei whakarite tikanga mo te whakawa i nga mate e kiia nei i pa ki nga tangata Maori i runga i tetahi whenua i tangohia e te Karauna i raro i te mana o te Ture,—a kia ahei ai hoki te Kawana i roto i te Kaunihera ki te whakaneke i te whakawa mo etahi herehere kua oti te whakatau kia whakawakia mo etahi hara o ratou i runga i aua whenua.

Notemea i whai mana i raro i tetahi Ture a te Runanga Nui "Te Ture whakanohonoho kainga o Niu Tireni, 1863," me etahi atu Ture whakatikatika i reira, te tangohauga o etahi whenua a nga Maori o te Tai-hauauru o te Aotearoa.—Na, kua hokona etahi o aua whenua, a kei te Karauna ano etahi e pupuri ana. Na, kua ki aua Maori mo te taha kia ratou, i whakaaetia ano e te Kawanatanga etahi wahi o aua whenua ki aua tangata, a kihai ano aua whakaaetanga kia whakaritea.—Na, noho ana aua Maori i runga i te ngakau pouri, puta ana he raruraru, a whai hara ana etahi o ratou. Na, e kiia ana tera e oti pai aua raruraru, mehemea e ata tirotirohia ana aua whakaaetanga, no reira, era e tika kia whakaturia tetahi Komihana hei pera. Na, he tokomaha aua Maori kua whakataua kia whakawakia i roto i te Hupirimy Kooti i Poneke, i whea ranei, e noho mai nei hoki ratou i roto i te whareherehere.—Na, i runga hoki i te whakaaro kia tau tonu te pai ki runga ki te Koroni, kia mau tonu te rangimarie i whakatarewatia ai te Ture, a i meatia ai, me whai-ture ake ano te whakawakanga mo aua Maori.

No reira ka meangatia hei Ture e te Runanga Nui o Niu Tireni e noho huihui ana i roto i te Paremete, i raro ano i tona mana, nga tikanga i raro nei:—

- Te Ingoa Poto o tenei Ture, ko "Te Ture" Whakawa mo nga whenua rau-patu, me nga herehere Maori, 1879.
- Kia whai mana te Kawana i roto i te Kaunihera ki te whakatu Komihana i raro i te hiiri o te Koroni etahi tangata kia toru, hei tirotiro i aua whakaaetanga, me aua whakaritenga e meatia nei i puta i te Kawanatanga ki tetahi, ki etahi tangata ranei, mo nga whenua e takoto ana i waenganui i Pukearuhe

(White Cliffs) me te Awa o Waitotara i te Tai-hauauru o te Aotearoa.

- Kia mau nga mana katoa ki runga ki aua Komihana, ki te tokorua ranei o ratou, a me puta nga panui i a ratou whakaatu i te kainga, me te takiwa hei whakahaerenga i taua tirotirohanga e mana ai i runga i tenei Ture. A i nga marama e wha i muri i te tunga o tana Komihana, me puta ake te kupu whiriwhiri a aua Komihana.
- Ma te Kawana e whakarite te utu mo aua Komihana.
- Ko nga moni katoa e pau ana i aua Komihana i runga i nga haereerenga, nga kai-tuhituhi, me nga kai-whaaki-korero, me etahi atu moni e pau ana i raro i nga tikanga o tenei Ture, me tango i roto i nga moni e whakaritea ana mo reira e te Runanga Nui.
- Na, kia mau tonu ai te rangimarie i te Koroni, ma te Kawana i roto i te Kaunihera e whakatuturu te ra hei whakawa i ana Maori, a mana e karanga kia hia ranei o aua Maori e whakawakia i te tunga kotahi o te Hupirim Kooti, a mana ranei e whakarereke haere te ahua ana whakaarohia e ia kia peratia.
- Mehemea ki te whai-take, ma te Kawana i roto i te Kaunihera e whakatu te whakawakanga mo aua Maori he wahi ke, a he ahakoa nga whakaritenga, kua kiia iho nei mana ano e mea kia whakawakia aua Maori etahi ranei o ratou ki roto i te Hupirim Kooti e tu ana i tetahi atu wahi i roto i te Koroni.
- A ma te Ota o te Kaunihera e whakaatu te takiwa, nie te ra i whakaritea mo taua whakawa. Na, ko te Hupirim Kooti kia tu i raro i tenei Ture, me ona Tiati katoa kia whiwhi ki nga mana katoa i raro i tenei Ture mo aua Maori, me to ratou whakawakanga, mehemea tonu nei i whakataua aua Maori kia whakawakia i te tua-tahi, i te ra ano, me te takiwa e mau ana i roto i te Ota o taua Kaunihera.
- Kia whai-mana tonu tenei Ture, tae atu ki nga ra e ono-tekau i muri ake i te timatanga o tera Paremete, kaua kia roa atu.

He Pire Ko Te Ingoa HE TURE hei whakatakoto tikanga mo te whakatau i nga whakawa Maori kua timataria i roto i te Hupirim Kooti.

No te mea i roto i nga wahi tokomaha o te koroni, kua mahia etahi hoko whenua, otiia e kiia ana kua hokona etahi whenua, i nga tangata Maori nona aua whenua, no reira ka tipu ake etahi raruraru me etahi tautohe i waenganui i nga kai-hoko me nga kai-tuku. A no te mea he maha nga whakawa kua timataria i roto i te Hupirim Kooti, engari, kua kitea ko te tikanga whakahaere i roto i taua Kooti mo te nuinga o aua whakawa kaore e rite hei whakatau mo aua tu tautohe, me aua tu raruraru, kua whakahuatia ake nei. Heoi, e tika ana kia hangaia etahi whakaritenga ake e taea ai te whakatau aua tu whakawa.

No Reira Ka Meingatia Hei Ture e te Runanga Nui o Niu Tireni e noho huihui ana i roto i te Paremete—i runga hoki i te mana o taua Runanga—tenei i raro iho nei:

- Ko te Ingoa Poto o tenei Ture ko "Te Ture mo nga Whakawa Maori, 1879."
- Era e tika, i runga i te ture, ma te Kawana i roto i te Kaunihera e whakatu i te ritenga komihana, tetahi o nga Tiati o te Hupirim Kooti hei whakahaere i te mana e puta ana i runga i tenei Ture, a, tetahi, mehemea e kitea ana te tika, ka whakaturia e taua Kawana i raro i te tua-whitu o nga tekihana o te "Ture mo nga Tiati o nga Hupirim Kooti, 1858," tetahi atu Tiati o te Hupirim Kooti hei whakahaere i taua mana; na ko ia Tiati e whakaturia pcratia ana me whakahua a muri ake ko "Te Tiati."
- E ahei ana te Tiati ki te whakawa i nga whakawa katoa e tautohe ana, e raruraru ana, i waenganui i nga Pakeha me nga Maori, mo runga i nga take, i nga mana, me nga paanga whenua, ara, nga whenua kua oti i mua ake nei nga take te whakatuturu e te Kooti Whenua Maori, e uru ana hoki, e takoto ana ranei i te tekihana tuawha o te "Ture Karauna Karaati Maori, 1873," na, me haere taua whakawa i runga i te ara o te Ture me te tika e whakahaerea ana e te Hupirim Kooti; ko taua Tiati me whakahaere ia i runga i nga korero tika rawa e taea ana, e hoatu ana ranei ki tona aroaro, ahakoa aua korero e tika ke ana i runga i te Ture mo etahi atu whakawa, kaore ranei: Engari ko ia tangata e uru ana ki roto i nga tu whakawa e mau iho nei, kia tino ahei ia te whakawhiwhi i a ia, ara, kia puare ki a ia nga huarahi katoa o te Ture o te tika ranei e hiahariatia ana e ia, pera tonu me era tikanga e puare ana ki a ia i roto i nga whakawakanga o te Hupirim Kooti, a, ko te whakataunga i roto i aua tu whakawa katoa e korerotia ake nei, me penei me nga whakatau a te Hupirim Kooti ana haere i runga i aua huarahi.
- Ma te Tiati e whakatau nga korero katoa o etabi mahinga, korero tikanga ture ranei; haunga ia nga whakawa e whakawakia ana i te aroaro o nga Ateha, tenei ano te whakaritenga mo ena kei muri iho nei.
- Me tika i runga i te ture, ma te Tiati aua whakataunga me nga Ota e whakaputa i runga i nga kupu me nga ritenga, e maharatia ana e ia e tika ana, mo katoa, me etahi ranei o nga tikanga e whai ake nei:—

Mo te whakaotinga o tetahi whakaritenga, tetahi whakaetanga ranei, mo te tuku, mo te hoko, mo te riihi ranei o nga whenua penei me enei kua korerotia nei.

Mo te ki whakakahoretanga i aua tu whakaritenga.

Mo te wehewehe i tetahi ranei o aua tu whenua e whakawakia ana e tetahi hunga.

Mo te utu a nga Maori i nga moni e riro ana i a ratou i runga i tetahi whakaritenga hoko, riihi ranei o aua whenua, i te mea hoki kaore i oti aua hoko me aua riihi.

- Mo te tuku atu ki tetahi tangata, te katoa, tetahi wahi ranei o aua tu whenua, hei tino take tutura ake ki a ia pupuri ai, a, mo tetahi wahi mana iti iho ranei.

A, katoa aua tu whakataunga, ota ranei, me rite tonu te kaha, pena me nga whakataunga, me nga ota o te Hupirim Kooti, a me haere tonu hoki i te ahua o ta te ture whakahaere mo aua mea.

- Ki te hiahia tetahi o nga hunga whakawa kia riro te whakawakanga ma te Kooti me nga Ateha, me tono ratou ki te Tiat, a ma te Tiat e tuku tetahi kupu kia peratia.
- Ma ia hunga e whakawa e whakahua tana tangata i pai ai, ara, mehemea e tika ana taua tangata hei noho i runga i tetahi huri, a ka whakatu hei Ateha mo roto i te whakawa; a, ki te whakawakia tetahi whakawa ki te aroaro o nga Ateha, ki te rua nga Ateha me whakaae tetahi ki te taha ki te Tiat, ki te maha atu nga Ateha, ko te nuinga me whakaae ki te taha ki ta te Tiat kia taea ai te whakatau, me te whakaputa ota.
- I roto i nga whakawa katoa kihai i taea te whakatau i te kore whakaae o te Ateha, o te nuinga ranei o nga Ateha ki ta te Tiat, heoi, me whakanekē taua whakawa mo tetahi atu ra whakawa ai, ma te Tiat ranei i reira e whakarite he ra i ko atu ano hei whakawakanga, a, ko nga hoa mo te Tiat i taua whakawakanga ano me Ateha hou, pera haeretia tonu, mehemea e whai-take ana kia pera.
- Me mana te Kawana i roto i te Kaunihera ia takiwa ia takiwa, ki te hanga, ki te whakatika, ki te whakarereke, a ki te whakakore i nga tikanga whakahaere i raro nei, na ko aua tikanga e whakaperatia ana, me panui ki roto i te *Kahiti o Niu Tireni*.
- Kia rite tonu te mana me nga whakahaere o te Tiat i runga i tana mahi, ki to te Tiat o te Hupirim Kooti i ana huhua whakawa, a kia rite tahi ano nga ota e niahia ana, me mana ano te Tiat ki te whakatau i te ota mo nga moni o te whakawakanga kia utua, mana ranei e mea e whakatuturu i te wa tonu e whakawakia ana, e tuku atu ranei kia whakamaua e te Kai-rehita o te Hupirim Kooti o roto i te takiwa e tu ai aua whakawa; me te whakaputa i taua mana, penei ano me a nga Tiat o te Hupirim Kooti.
- Katoa nga whakawa e takoto ana inaianei i roto i te Hupirim Kooti, ka taea ano i runga te tono a tetahi o ana hunga e pa ana ki reira, te whakahaere me te whakaoti i raro i tenei ture, a ko nga moni katoa hei wakaritenga o mua ake i runga i tana whakawa, me huihui mai i runga i te tikanga takoha ka waiho hei moni utunga katoa o taua whakawa.
- Mehemea ki te ara ake tetahi korero i roto i tetahi whakawa i roto i te Hupirim Kooti; a e tika ana i raro i te ture e tu nei, kia tukua atu ma te Kooti Whakawa Whenua Maori e whakatuturu, na i konei, i ena tu ahua katoa, ma te Tiat o te Kooti Whenua Maori e karanga i raro i te "Ture Whenua Maori 1873" hei hoa mona, ka whakatuturu i taua putake korero. Engari ko taua whakatuturutanga me riro tahi ma te Tiat me tetahi Ateha kotahi e whakarite, a ko taua whakataunga me noho ano i raro i nga tikanga whakahaere i nga whakawa tua-rua e whakawakia ana e te Kooti Whenua Maori, a ki te kore taua Tiat me taua Ateha e whakaae tahi, heoi me pera te whakahaere me tera e whakaritea na i nga tikanga tua-waru o tenei Ture.

He Pire, Ko Te IngoaHE TURE hei whakatu i tetahi Runanga Whakatakoto Ture kia pootitia i roto o Niu Tireni.

Notemea e tika ana kia tu i roto o Niu Tireni, tetahi Runanga Whakatakoto Ture kia pootitia.

No Reira Ka. Meingatia Hei Ture e te Runanga Nui o Niu Tireni e noho huihui ana i roto i te Paremete, i raro i tona mana nga tikanga e whai ake nei, ara:—

- Ko te Ingoa Poto o tenei Ture ko "Te Ture Pooti Runanga Whakatakoto Ture."
- Me tu ki roto i te Koroni o Niu Tireni tetahi Runanga Whakatakoto Ture hei whakakapi i tenei e tu nei o mua, ko nga mema mo roto ma nga kai-pooti o te koroni e pooti mai.
- Ko taua Runanga Whakatakoto Ture kia nga mema mo roto, kia Pakeha kia Maori: Kia mema Pakeha o taua Runanga Whakatakoto Ture, me pooti mo Aotearoa, a kia mo te Waipounamu me Stewarts Island
- Mo runga i nga tikanga o tenei Ture, me whakarite ko te Aotearoa kia kotahi tera takiwa pooti, a ko te Waipounamu me Stewarts Island kia kotahi hoki.
- Katoa nga mema Pakeha mo aua takiwa, me pooti e nga Pakeha o aua takiwa e tika ana kia pooti mo nga

mema o te Whare Runanga Niu, a ko nga mema Maori o aua takiwa, me pooti ano e nga kai-pooti Maori e tika ana i te Ture kia pooti mo nga mema o te Whare Runanga Nui.

- Ko te Runanga Whakatakoto Ture e pootitia ana kia toru tau e tu ana imuri i te ra whakahokinga mai o nga riti whakatu i taua Runanga Whakatakoto Ture, a kaua e roa atu.
- Ma te Kawana e tuku nga riti tua-tahi kia pootitia mai nga mema mo taua Runanga Whakatakote Ture i te ra tua-tahi tonu o Maehe i te tau kotahi mano e waru rau e waru tekau, na, a te mutunga o taua takiwa hei tunga mo taua Runanga Whakatakoto Ture, ma te Kawana ano e tuku nga riti mo te pooti mema mo te Runanga Whakatakoto Ture o muri atu, a pera haere tonu i ia wa, i ia wa ana ka mutu te takiwa hei tunga mo ia Runanga Whakatakoto Ture.
- A i ona takiwa e puare ai tetahi nohonga o roto o taua Runanga Whakatakoto Ture, me tuku ma taua Runanga Whakatakoto Ture e whakaatu ki te Kawana taua puaretanga me te take i pera ai; a i te taenga ki te Kawana o taua whakaatu, me whakahau e ia kia tukua he riti hei whakakapi ano i taua puaretanga.
- A i muri tata iho i te huihui tautahitanga o taua Runanga Whakatoto Ture me timata tonu te whakarite i tetahi o o ratou mema hei Timuaki mo te takiwa e tu ana taua Whare. A ki te puare he nohonga i runga i te mate, i te wkakamutu i te aha ranei, me pera ano te whakakapi i taua nohonga me enei kua korerotia i runga iho nei.
- I te huihuinga tuatahi o taua Runanga Whakatoto Ture, me ia takiwa i muri iho, mehemea ki te whai take, me hanga e ratou nga tikanga me nga whakahaere, e tika ana ki te mahara a taua Runanga Whakatoto Ture hei whakahaere pai i nga mahi o taua Runanga Whakatakoto Ture, a i te mea kahore ano i mutu te hanga i aua ture whakahaere me waiho ko nga ture whakahaere o te Runanga Whakatakoto Ture e tu nei hei whakahaere mo taua Runanga Whakatakoto Ture ka pootitia i raro i nga tikanga kua tukua iho nei.
- Me tau ki taua Runanga Whakatoto Ture ka pooti peneitia nei katoa nga tikanga nga mana me nga mahi, a me rite hoki to ratou noho i roto i te Runanga Nui o Niu Tireni penei me enei e tau ana e mau ana ki te Runanga Whakatakoto Ture e tu nei.
- I te mea kahore ano i whakaritea ketia i raro i te ture he tikanga, me tu tonu ko taua Runanga Whakatakote Ture hei kaiwhakawa mo te tika o te pootitanga o o ratou mema.
- Kua tetahi mema o taua Runanga Whakatakoto Ture e tukua kia tu kia pooti ranei kia taea rano e ia te oati e mau ake nei, i te aroaro o te Kawana i te aroaro ranei o tetahi tangata, o etahi tangata ranei e whakaritea ano e te Kawana hei kai korero i taua oati:—

Ko au ko A.B. e ki pono ana e oati ana era au e atawhai e piripono kia Kuini Wikitoria; ma te Atua au e whakakaha.

- Katoa nga tangata e kiia ana e te ture me ki pono noa me whakahua tuturu, e tika noa atu ana kia kaua e oati, engari ka pai tonu ki te waiho i runga i taua ki pono me taua whakahua tuturu hei whakarite mo taua oati.
- Na i runga i te ture ki te tuhi atu tetahi o nga mema o taua Runanga Whakatakoto ture ki te Tumuaki o taua Runanga, whakamutu i tona tunga mema e tika ana hei reira me mutu ia i tona tunga a me mutu tona mematanga.
- Mehemea tetahi mema o te Runanga Whakatakoto ture o Niu Tireni ki te kore e tae ake ki tetahi tunga o taua Runanga a mutu noa a kihai ranei i whakaaetia tona ngaronga atu, a ki te tahuri ranei ia ki te oati ki te ki pono ki te whakaae ranei i tona piri pono, i tona whakarongo, me tona mau tonu ki tetahi kingi, mana ranei o tetahi tauiwi, ki te whakaae ki te uru ranei ki raro ki tetahi ture e noho ai ia hei tangata hei pono nga mo tetahi mana mo tetahi whenua tauiwi ranei; ki te whakapakaru ranei i a ia, ki te tahae ranei i te moni a te katoa, e mau ana ranei ki runga ki a ia he hara ki te karauna, kua mau ranei mo te whanoko nui, mo tetahi hara kino ranei; na i runga i enei take era e kore te nohanga o taua mema i roto i taua Runanga.

Na Te Hooro. Te whakatikatikanga o nga tangata hei Kai-pooti.

Nga Tikanga.

- Te Ingoa.
- Te Ingoa Poto.
- Te Whakatikatikanga o nga tangata hei kaipoto. (1.) I runga i te whenua toturu. (2.) I runga i te nohanga ki tenei koroni. (3.) Te whakamaoritanga o te kupu "rehitatanga." (4) Te whakakorenga i te pooti Maori. (5) Te whakakorenga i nga tauiwi me etahi atu ki te pooti.
- Te tika o te kai-pooti kua rehitatia kia tu hei mema.
- Ko te mema e mutu ana tona tu hei kai-pooti kia kaun e mutu tona noho mema.
- Ko nga tangata e whiwhi ana ki te maina raiti me pooti tonu i runga i nga take pooti o tenei wa i te tau 1880.

He Pire Ko Te IngoaHE TURE hei whakarite i te tika o nga tangata kaipooti mema mo te Whare Runanga Nui.

Kia meingatia hei ture e te Runanga Nui O Nui Tiren, e noho huiliui ana i roto i te Paremete i raro ano i tona mana, nga tikanga e whai ake nei:—

- Ko te ingoa poto o tenei Ture ko "Te Ture whakatikatikanga o nga Tangata kai-pooti 1879."
- Ko nga mema mo te Whare Runanga Nui me whiriwhiri mai i ia takiwa kua oti te whakarite he Takiwa pooti, i runga i nga pooti a nga tangata e noho ana i roto o Niu Tiren, a e whiwhi ana i ona takiwa ki nga huarahi pooti e whakaritea ana e tenei Ture ana.

Katoa ia tangata e tae ana ona tau ki te rua te kau ma tahi hipa atu ranei, he whenua tona nona ake e mau ana ki a ia i roto ano i te takiwa pooti e puta ai tona pooti, a e tae ana nga utu o taua whenua ki te rua te kau ma rima pauna, ahakoa he mea a te ture kei runga e taua ana, a kua tuturu ki a ia kua whaitake ia i runga i te ture me te tika a kua ono nga marama e mau ana ki a ia taua whenua i mua atu i te rehitatanga o tona pooti; tetahi

Katoa ia tangata tane e tae ana ona tau ki te rua te kau ma tahi hipa atu ranei kua kotahi tau e noho ana i roto i te koroni, a kua ono marama i roto i te takiwa pooti e tono pooti ana ia. Na ki te kore ia e rehitatia i raro i te huarahi whiwhi whenua o tenei Ture mo taua takiwa, e tika ana ia kia rehitatia hei kai-pooti, a kia-pooti ia i nga pootitanga mema o aua takiwa mo te Whare Runanga nui.

Ko te tikanga o tenei kupu "rehitatanga o tona pooti" ko te ra e tae ai tetahi tangata ki te whakatakoto i tona take, e mea ai ia kia whai pooti, ki te Apiha o te Rehitatanga, ko te ra ranei e whakaurua ana e te Apiha o te Rehitatanga te ingoa o te tangata ki tetahi rouru pooti i raro i nga tikanga o te Ture e whai mana ana i taua takiwa mo te rehitatanga kai-pooti.

Katoa nga tane Maori e tae ana nga tau ki te rua te kau ma tahi hipa atu ranei, a e mau ana te ingoa ki tetahi rouru tangata-utu-reiti o tetahi takiwa e tono ana ia kia whai pooti ia, e whiwhi ana ranei taua Maori ki tetahi whenua motuhake ki a ia e tae ana nga utu ki te rua te kau ma rima pauna nui atu ranei, na e tika ana ia kia rehitatia hei kai-pooti kia pooti ia i nga pootitanga mema mo te Whare Runanga Nui i aua tu takiwa: engari e kore e tika kia rehitatia aua Maori hei kai-pooti, kia pooti ranei i aua pootitanga, i runga i etahi huarahi ke atu whai pooti i raro i tenei Ture.

E kore e tika kia rehitatia nga tauwi nga tangata ranei e iri ana te hara ki runga kua hereheretia ranei mo te hara ki te Karauna, mo te Whanako nui, mo tetahi hara kino ranei i roto i tetahi wahi o nga takiwa a te Kuini. Kia tino murua rawa taua hara i runga i a ia katahi ano. Kia ea rawa ranei i a ia te whiu a te ture te hereheretanga ranei i whakataua mona i runga i taua tu hara. Engari ia tangata katoa a muri e whai hereheretia ana mo etahi o nga hara kua ki ia ake nei, ki te kore e tino murua tona hara, ka horoia atu tona ingoa i runga i nga Rouru pooti katoa o te Koroni a e kore e tika kia whakamaua tona ingoa ki runga ki tetahi rouru pooti i roto i nga marama te kau ma rua o muri i te eatanga i a ia te whiu a te ture i whakatau ai mo taua tu hara.

- Katoa ia tangata tane e rehitatia ana hei kai-pooti, a kaore i te uru ki roto ki te tikanga o te tekiona tuarua o te "Tura whakahe i nga tangata hara, 1867," ko reira anake e tika ana kia tu hei mema mo te Whare Runanga Nui mo tetahi takiwa pooti o roto i te Koroni. Kaore etahi atu e tika kia tu.
- Ki te mutu te noho o tetahi mema o te Whare Runanga Nui hei kai-pooti i runga i te rehita, e kore e riro ma tena take anake ia e whakahe mo te tu haere tonu hei mema.
- Ahakoa nga tikanga o roto i tenei Ture, kia oti rawa nga rouru pooti i raro i tetahi Ture kua whakaarohia kia mahia i tenei tunga Paremete, me mau tonu i tenei takiwa ki nga tangata katoa e whiwhi ana ki te maina raiti, te whai pooti i nga pootitanga i runga i tera take, me whakahaere tonu ratou i aua tikanga pooti, ara, ko te tikanga tenei; kia tae rawa ki tona takiwa e rite ai nga kupu i runga iho nei, hei reira rawa mutu ai nga mana e mau nei ki aua tangata e kiia iho nei e tenei tekiona, no te mea, mei kore tenei Ture kei a ratou ano e mau ana inaianei.
- Ko te tikanga o te kupu "Maori" i roto i tenei Ture, he tangata Maori no Niu Tiren, a e uru ana ki roto te hawhe-kaihe e noho ana i roto i tetahi iwi Maori mehemea tonu ko tetahi o nga tangata o taua iwi, e noho ana hoki i runga i o ratou ritenga, me o ratou whakahaere, tetahi, ko nga tamariki a aua tu hawhe-kaihe e whanau mai ana i te wahine Maori.
- Kaore he mea i roto i tenei Ture e pa ana ki nga mana me nga tikanga i tukua, i whakataua ki runga ki nga Maori i raro i te "Ture Whakatu Mema Maori, 1867," tetahi atu Ture ranei e whakatikatika ana i taua

Ture.

He Pire E Huaina AnaHE TURE hei whakarite mo te whakatu Mema mo te iwi Maori i roto i te Runanga Nui.

Na Ka Meingatia hei Ture e te Runanga Nui o Niu Tireni e noho huihui ana i roto i te Paremete, i runga hoki i te mana o taua Runanga, nga whakaritenga ka whakaaturia i raro iho nei:—

- Ko te Ingoa Poto mo tenei Ture ko "Te Ture Whakatu Mema Maori, 1879."
- I roto i te wai-hanga o tenei Ture ko nga tikanga o nga kupu, me nga whakahua i raro iho nei, koi na tonu te whakamaoritanga e mau na mo ia kupu, ina ra, ki te kore e rereke te ahua i etahi mea e takoto ana i roto i nga putake-korero e kino ai ki aua tikanga, ina hoki ra:
Ko tenei kupu "Maori" tona tikanga he tangata tane Maori o Niu Tireni, tae atu hoki ki nga tane hawhe-kaihe e noho ana i roto i te iwi Maori, e haere ana hoki i runga i nga ritenga maori, a me ia tamaiti tane a taua tu hawhe-kaihe e whanau mai ana i te wahine maori.
Ko te "Kai Rehita" he tangata e whakaturia ana i raro i tenei Ture, hei rehita i nga kai-pooti maori.
Ko te "Apiha Whakahaere Pooti," he tangata e whakaturia ana hei whakahaere i nga pooti i raro i tenei Ture.
- Ko ia maori e tae ana ona tau ki te rua-tekau-ma-tahi, a hipa atu, a kaore he hara e mau ana i runga i a ia, kaore ano ranei kia hereheretia mo tetahi whanako kino, mo te hara ki te Karauna, mo tetahi hara nui ke ranei, e tika ana taua maori kia rehitatia hei kai-pooti i nga Mema Maori e tu ana mo te Whare Runanga Nui i roto i te takiwa e noho ana tona pooti.
- Katoa nga Maori kua rehitatia hei kai-pooti, e mana ana ratou ki te tu hei mema i roto i te Runanga Nui mo tetahi wahanga o te Koroni i raro i tenei Ture.
- Ko te tokomaha o nga mema Maori kia whakaturia mo te Koroni katoa, me haere i runga i te nuinga o nga Maori e rehitatia ana hei kai-pooti, penei hoki me te nuinga o nga mema Pakeha i roto te Runanga Nui (haunga nga mema Maori), ara, me haere i runga i te tokomaha o nga kai-pooti mo ratou kua rehitatia nei ki nga rouru o nga takiwa pooti e whiwhi nei ki te mema Pakeha.
- Ma te Kawana e whakatu etahi tangata tika i roto i nga wahi o te Koroni, me te whakarite takiwa, mo ia tangata pera, kia taea ai te hanga tetahi tino rarangi ingoa tika o nga Maori e tika ana ki te pooti.
- Ko te mahi ma ia tangata pera, he hanga i tetahi rarangi ingoa mo te wahi i whakaritea ai e ia, a, ka whakauru ki roto i taua rarangi nga ingoa (i runga i te tikanga o nga reta tua-tahi o nga ingoa) o nga tangata Maori katoa e noho ana i roto i taua wahi, a, i runga i tona mahara e tae ana o ratou tau ki te rua-tekau-ma-tahi, hipa atu ranei, a e tuhi whakaae ana kia whakaurua ki roto ki taua rarangi o ratou ingoa.
- Ki te otia tetahi rarangi pera, ma taua tangata nana i hanga, e tuku ki te Tino Kai-rehita, a ma taua Tino Kai-rehita e huihui nga ingoa katoa o aua rarangi o ia wahi, o ia wahi, ana tae katoa ake ki a ia.
- Hei kona ia titiro ai i te nuinga o nga mema Maori mo te Koroni katoa i runga ano i te ritenga kua whakahuatia i mua ake nei, a, mana hoki, me etahi atu tangata e whakaturia ana e te Kawana neimahi pera, e wawahī te Koroni, kia rite tonu nga takiwa ki te tokomahatanga o nga mema Maori.
- Ko ia takiwa pera ka whakaritea kia ahua rite ai ano te nuinga o nga kai-pooti o ia takiwa, o ia takiwa, a ki te taea, kia pau katoa tetahi iwi kotahi ki roto ki te takiwa kotahi.
- Kia kotahi mema e whakatu mo ia takiwa pera.
- I muri iho i te wehewehehenga o nga takiwa o te Koroni, penei me tenei kua whakaritea ake nei, me hanga te Tino Kai-rehita me ona hoa i nga rouru pooti mo ia takiwa, me te whakanohonoho i nga ingoa (i runga i nga reta tua-tani o aua ingoa) o nga Maori katoa e noho ana i roto i aua takiwa, kua uru nei o ratou ingoa ki nga rarangi kua whakahuatia ake nei, a, e tika ana hoki kia whai pooti.
- Me whakatu te Kawana i tetahi tangata tika hei Kai-rehita mo ia takiwa, a i mua ake o ia tangata pera e uru ana ki taua mahi, me oati rawa ia ki te aroaro o tetahi Kai-whakawa, a ma taua Kaiwhakawa e tuku ake tetahi kape o taua oati ki te Minita mo te taha Maori.

Ko te mahi ma ia Kai-rehita, he hanga rouru kia tino otia, kia tika rawa, a he whakanoho ki runga nga ingoa o ia Maori katoa e whakaaetia ana e ia tona tika kia tu hei kai-pooti, i runga hoki i tona tuhi whakaae kia whakaurua tona ingoa ki reira.

Engari me kaua e whakanoho he ingoa ki runga ki te rouru o tetahi takiwa, i muri iho i te putanga o tetahi riti (pukapuka karanga pooti) mo tetahi mema kia whakaturia mo taua takiwa, kia mutu rawa te

pooti i taua mema, katahi ka tika.

- Ko ngn pootitanga mo nga mema Maori katoa, me whaka-haere i raro i enei tikanga:—
Kia kotahi Apiha whakahaere-pooti mo ia takiwa pooti Maori, ma te Kawana e whakatu, a kia ahei hoki taua Apiha ki te whakatu i etahi atu kai-whakahaere-pooti i raro i a ia me e maharatia ana e ia kia whakaturia hei pera, i te wa e pootitia ana tetahi mema.
Na katoa ia tino Apiha whakahaere-pooti, kai-whaka-haere-pooti ranei, i mua ake i tona tahuritanga ki tana mahi, me oati ia ki te aroaro o tetahi Kai-whakawa penei me tenei i te Ahua A, a ma taua Kai-whakawa e tuku ake he kape o taua oati ki te Hekeretari o te Koroni.
Ma te Kawana e whakatu nga wahi pooti i roto i nga takiwa katoa pooti Maori, a ko aua wahi e whakaturia ana, me panui ki roto ki te *Kahiti*, kia toru-tekau nga ra i mua atu o te ra whakaari i nga ingoa o nga tangata hei mema.
Me tuku e te Kawana tetahi riti (pukapuka pooti) penei me te ahua B, whakarite i te ra, i te wahi hoki hei whaka-aringa i nga ingoa o era kia pootitia hei mema, me te ra hoki hei pootitanga, mehemea i tonoa kia pooti; engari kia pahemo rano nga ra tekau-ma-wha i muri mai i te ra whakaaringa o nga ingoa o nga tangata hei mema.
Ko aua riti, me tuku atu ki nga Apiha whakahaere-pooti katoa, me ta hoki ki roto ki te *Gazette*, me te *Kahiti* hoki, me panui e taua kai-whakahaere-pooti ki etahi wahi i whakaritea e ia kia kitea ai e te katoa. **I taua ra whakaari i nga ingoa kai-pooti hei mema, me tu, taua Apiha i roto i te huina tangata i waenga ra, i taua takiwa kua whakaritea ra, a mana e korero te take i karangatia ai taua hui. Ka taea e taua Apiha te nuku haere i taua hui i ia ra, i ia ra, a mutu rano taua pootitanga.
Me whakaari katoa aua tangata hei mema, a me tautoko hoki e tetahi atu kai pooti kua rehitatia o raua ingoa; mehemea kotahi tonu te tangata i whakaaria, a i tautokotia hoki hei mema, ma taua Apiha whakahaere-pooti e whaka-hua kia tu taua tangata, a me tana whakaoti hoki i tana pukapuka whakatuturutanga mo reira.
Mehemea i nui atu te tokomaha o nga tangata kua whakaaria, a kua tautokotia hoki, me karanga e taua Apiha whakahaere-pooti, kia whakaarahia ake nga ringa-ringa o nga kai-pooti e whakaae ana, ki ia tangata, ki ia tangata, ki ia tangata, a mana e whakahua te ingoa o te tangata e mohio ana ia i nui ake nga ringaringa i whaka-arahia ake hei whakaae mona; a ki te kore e tonoa he pootitanga e tetahi atu o aua tangata e tu ra hei mema, ma te Apiha whakahaere-pooti e ki kua tu ia, a mana e tuhi, e whakahoki, e tuku ake te riti, penei me tenei i te tekihana 14.
Mehemea ka tonoa kia pootitia, pera me tera kua whaka-huatia ake nei, ma taua Apiha e karanga te ra hei pootita-nga, ara, ko te ra kua whakaritea i roto i te riti kua whakahuatia ake nei, a i taua ra kia pooti i te wahi kua whakaritea nei; me timata i te iwa o nga haora i te ata o taua ra, a me mutu i te ono o nga haora o te ahiahi o taua ra ano.
Kia tupato hoki te whakaritenga o te ra whakaari, pooti ranei mo te mema i roto i te takiwa pooti mema Maori, kei tu tahi i te ra e whakahaerea ana etahi atu pootitanga i taua takiwa ano.
Mehemea ka tonoa he pootitanga, me whakarite tonu ake e te Apiha whakahaere kia puta he pukapuka pooti ki nga kai-pooti, a ka taea e taua Apiha whakahaere-pooti to hoatu aua pukapuka i nga wa katoa, a, mutu rano te pootitanga.
Ma aua tangata e tu nei hei mema e whakarite tana tangata hei kai-titiro i nga pooti i aua whare pootitanga.
I taua ra pooti me haere taki-tahi nga kai-pooti ki roto i te whare pooti, a ka hoatu ia i tana pukapuka pooti, penei me tenei e whakaritea nei i te ahua C, me mau hoki ki te reo Pakeha, me te reo Maori, a ki te tonoa atu, me whakahua ia i tona ingoa, me te ingoa o tana tangata e pai ai ia hei mema. Ma te tino Apiha whakahaere-pooti, tetahi atu Apiha ranei, e tuhuhu te ingoa o tera e tu ana hei mema, me tona kai-pooti ki runga ki te pukapuka pooti, a ma tetahi o nga kai-titiro e tuhi tona ingoa, nga reta poto ranei o tona ingoa ki runga.
Hei te mutunga tonutanga o te pooti, ka tahuri te tino Apiha whakahaere-pooti, ona kai-whakahaere, me etahi o nga kai-titiro hoki, mehemea kei reira ratou ki te kimi i te tokomaha o nga pooti mo ia tangata, mo ia tangata, a ka karangatia te ingoa o te tangata i tini nga pooti mona, kia tu ia hei mema.
Me tuku tonu ake e te Apiha whakahaere-pooti taua karangatanga ana, ka tuku kia panuitia ki te *Gazette* me te *Kahiti* hoki.
Mehemea i rite te tokomaha o nga pooti mo nga tangata toko-rua, nui atu ranei, ma te Apiha whakahaere-pooti e tuku tana pooti whakatau.
Me tuhi e taua Apiha ki runga i taua riti he tiwhikiti whakahua i te ingoa o te tangata kua tu, a ka tuku atu i te riti ki te Kawana, kia hohoro tonu hoki tana tuku ki te Kawana i roto i tetahi takai hiiri, nga pukapuka pooti o taua takiwa pooti.
• Me tuku e te Kawana taua riti kua tuhia peratia ra a runga, me nga pukapuka pooti i roto i te takai hiiri e**

mau ana ki waho te ingoa o te takiwa pooti, me mau hoki tona ingoa ki runga hei whaka-pono, ka tuku atu ki te kai-tuhi o te Runanga Nui.

Me takoto tonu taua takai i hiiritia ra, kia pahemo rano te tau kotahi, a ma te Kooti rano, ma tetahi atu hui whakawa ranei a te ture e whakatuwhera.

Kia pahemo te tau kotahi me tahu taua takai, me tahu takai tonu, me kite hoki te kai-tuhi o te Runanga Nui, me te Komihana kai-titiro.

- Ki te mate tetahi o awa tangata hei mema i te mea kua pahemo ake te ra whakahua i nga ingoa, a kaore ano i tae ki te ra pooti kia tino mohio te Apiha whakahaere-pooti ki te pono o te ki kua hemo, me whakakore ano e ia taua pootitanga, me timata katoa ano, penei me te mea i puta mai te riti ki a ia i taua ra i mohio ai ia ki taua hemonga.
- I nga kupu o enei ture e kiia nei me panui etahi mea ki te *Kahiti*, ko te tikanga o tenei kupu me ta ki te reo Maori, a e kiia nei e enei ture kia tukua he panui he kape ranei o tetahi mea ki te *Gazette*, ko enei, me ta ki te reo Pakeha.
- Ki te puta ake tetahi atu ahua, kihai ano kia whakaritea i roto i nga tikanga i runga ake nei, me haere te Apiha whakahaere-pooti i runga i nga whakahaere o tenei Ture, ki te kore e taea, me ahua whakarite te whakahaere ki to te Ture o te pooti mema Pakeha mo te Whare Runanga Nui.

Apiti.

AHUA. A.

Ko ahau ko [A.B.], Apiha whakahaere-pooti Maori mo te takiwa Whaka-te (tetahi ranei o nga Apiha kai-whakahaere-pooti, Apiha Rehita ranei), e whakaae tuturu ana, e oati ana tera au, e mahi pono i nga mahi i whakaritea ma te Apiha whakahaere (tetahi Apiha kai-whakahaere ranei, Apiha Rehita ranei) i runga i te nuinga rawa o taku matau—Ma te Atua au e whakakaha.

AHUA. B.

WIKITORIA, i runga i te atawhai o te Atua, Kuini o te Rangatiratanga o Great Britain me Ireland, me nga Moutere hoki o Niu Tireni me etahi atu wahi. Kia Apiha whakahaere-pooti mo te takiwa Pooti Maori Whaka-te Tena koe.

NOTEMEA e tika ana kia tu he pootitanga mo mema mo te Whare Runanga Nui o Niu Tireni: Na, no reira, ka tono atu, ka ki atu matou ki a koe kia whakahaerea e koe i runga i te pooti a nga kai-pooti kua tika hei pera, i runga hoki i te haere tika, kore aroha, i ta te ture hoki i whakatakoto ai, te pootitanga mo tangata tika i runga i te Ture kia tu hei mema mo taua Whare Runanga Nui, mo te takiwa Pooti Maori Whaka-te a ka whakahau atu ano matou, ka ki atu ano ki a koe kia whakaritea te whakaaringa o taua mema hei te o nga ra o A ko te pootitanga i nga wahi katoa, ana, kitea ana, me pera, hei te o nga ra o

Ina hoki ko tenei, ko ta matou riti mau ano e whakanoho ki runga te ingoa o te tangata kua tu hei mema, a me tuku atu e koe ki te Tino Rehita i te i mua ake ranei.

A he tohu na Tona Rangatiratanga na
Kawana, Tino Kai-whakahaere o
Nui Tireni, i mea ia kia piri ki konei te Hiiri Nui o te Koroni o Niu
Tireni i, Poneke, i te
o nga ra o 18

Kawana.

AHUA.C.Pukapuka Pooti.

Ko te tangata Maori kei raro nei tona ingoa, e marama ana i kia pooti a te whakatunga o te tangata mo te Takiwa Pooti Maori Whaka-te hei reo mo tatou Whaka-Maori ki roto ki te Runanga Nui o Niu Tireni.

Tangata e pootitia ana

HE TURE hei whakakatika i "Te Ture whakatu Mema Maori, 1867," me etahi atu Ture e whakatika ana i reira, a hei mahi ano kia pai atu he ritenga mo te whakatu Mema mo te iwi Maori e noho ana i Niu Tireni.

Notemea e tika ana kia mahia ano kia pat atu he ritenga mo te whakatu mema mo nga Maori ki roto ki te Whare Runanga Nui:—

No reira kia meingatia hei Ture e te Runanga Nui o Niu Tironi, i raro ano i tona mana, nga tikanga e mau ake net:—

- Te Ingoa Poto o tenei Ture ko te "Ture Whakatikatika 1879 o te Ture Whaka Mema Maori, 1867."
- Ahakoa nga kupu o roto o taua "Ture Whakatu Mema Maori, 1867," tetahi Ture etahi Ture ranei e whakatikatika ana i taua Ture, ko nga mema e whakaturia mai ana mo nga Maori ki roto ki te Whare Runanga Nui a te mutunga o tenei huinga Paremete, kia kaua e wha engari kia whitu.
- Kia tika i ta te Ture ma te Kawana i roto i te Kaunihera e roherohe hou te Korohi kia whitu nga takiwa, a kia Kotahi mema mo ia takiwa e whakatu mai mo roto i te whare Runanga Kui.
- Na i runga ano i taua Ota o te Kaunihera ma te Kawana ano e whakarite e whakatuturu nga takiwa e wha o roto i aua takiwa e whitu kua kiia ake nei, hei taunga mo ia mema, mo ia mema o te tokowha kua pootitia mai nei i raro i taua "Ture Whakatu Mema Maori, 1867," i tetahi i etahi Ture ranei whakatikatika i tera; engari kia mau tonu aua mema tokowha i runga i nga Ture e tu nei mo tenei Paremete.
- I runga i te whakatakoto i aua takiwa e whitu, me ata whaka-aro nga rohe o ia iwi me nga paanga atu o tetahi iwi Maori ki tetahi, kia taea ai i runga i te whakahaere te whakanoho ki roto ki te takiwa kotahi era iwi e kotahi tonu ana te kawai tipuna, etahi atu piringa ranei kua tuturu i mua atu i te whakakoronitanga tenei motu.
- Ko nga mana me nga whakahaere e tukua atu ana i konei ki te Kawana i roto i te kaunihera kia whakahaerea e taea ai te whakatu mai nga mema hou e toru kia noho ai i tera tunga o te whare Runanga nui o te Paremete o Niu Tireni.
- Me panui tahi tenei Ture me haere i runga i nga ritenga o taua "Ture Whakatu Mema Maori, 1867," me ia ture whakatikatika i tera, engari ko era tikanga o roto i taua "Ture Mema Maori, 1867," etahi atu ture ranei whakatikatika i reira, ki te kino ki nga tikanga o roto i tenei Ture heoi me whakakore era tu tikanga i roto i tenei Ture.

He Pire, Ko Te Ingoa HE TURE hei tuku i te mana o nga Rahui Maori ki te Kai-tiaki o nga taonga a nga tangata mate wira kore.

Kia Meingatia e te Runanga Niu o Nui Tireui e noho huihui ana i roto i te Paremete i runga hoki i tona mana, hei ture nga tikanga i raro nei:—

- Ko te Ingoa Poto o tenei Ture ko te "Ture tuku i nga Rahui Maori, 1879:"
- Na i muri iho i te tuatahi o nga ra o Hanuere, kotahi mano e waru rau e waru tekau, ko nga mana me nga whakahaere katoa o te "Ture Whenua Rahui Maori, 1856," me nga Ture o muri iho, whakatikatika i taua Ture e whakahaerea ana nei e te Kawana, me riro ki te Kai-tiaki o nga taonga a nga tangata mate wira kore, whaka-haere ai.
- Engari kia kaua e ahei te Kai-tiaki o nga taonga a nga tangata mate wira kore ki te tuku ke i etahi, i katoa ranei o nga mana e mau ana ki a ia i raro i tenei Ture.
- Katoa nga whenua, nga moni, nga taonga whenua, nga taonga ake ranei e riro ana i te Kawana te tikanga

whakahaere o te mana i raro i nga Ture kua kiia ake nei, i tetahi ranei o aua Ture, me riro ke ki te Kai-tiki o nga taonga a nga tangata mate wira kore te whaka-haere. Engari me whakaoti rawa ano hoki nga whakaritenga, me nga mea kua oti te ki e te Kawana kia mahia, e. tetahi tangata ranei i whakaritea e ia i raro i tetahi o aua Ture.

He Pire Ko Te IngoaHE TURE hei whakamana i te Kawana ki te whaka-puta Karauna Karaati mo etahi Rahui kua wehea mo nga mea Maori i roto i te Poraka o Murihiku.

Notemea i runga i tetahi pukapuka-tuku, i te tekau-ma-whitu o nga ra o Akuhata, kotahi mano e waru rau e rima tekau-ma-toru, ko tetahi whenua e mohiotia ana ko te Poraka o Murihiku, he wahi inaianei o te Takiwa Porowini o Otakou, i tukua e nga tangata Maori nona taua whenua ki te Karauna; na, ko tetahi o nga tikanga o roto i taua tuku, he penei; ko etahi whenua e takoto ana i Tuturau, i Omaui, i Oue i Aparima, i Oraka, i Kawakaputaputa, me Ouetota, kua oti ano te wehe mo nga mea Maori, kia tiuo whakatuturutia hei wahi pumau ake mo nga kai-tuku, me a ratou tamariki ake tonu atu: Na, notemea ko enei whenua i rahuitia ake mo etahi Maori, i taungia ano i roto i te pukapuka-kaute o nga tangata o te tan kotahi mano e waru rau e rima tekau-ma-rua, mo o ratou uri, me etahi atu e whakaaetia ana e ratou kia uru ki roto: Na, notemea ko aua whenua i Tuturau me Omaui, kua whakawakia e te Kooti Whenua Maori, kua puta hoki he Karauna Karaati mo aua whenua, na, e tika ana kia hoatu he mana ki te Kawana hei whakaputa Karauna Karaati mo te toenga o aua whenua:

No Reira Ka Meingatia Hei Ture e te Runanga Nui o Niu Tireni e noho huihui ana i roto i te Paremete, i raro ano i tona mana, nga tikanga e whai ake nei:—

- Ko te Ingoa Poto o tenei Ture ko "Te Ture Karauna Karaati mo nga Rahui Maori o Murihiku, 1879."
- Ko te tikanga o tenei ingoa "Murihiku Poraka" i roto i tenei Ture, mo tera whenua katoa e takoto ana ki te tonga o tetahi raina, rere atu i Nuggets i te Tai Rawhiti o te Waipounamu, mau atu ki te Taumata o nga maunga o Kaihiku, a mau atu ko Milford Haven i te Tai Hanauru o taua motu nei.
- E tika ana i runga i te Ture, ki te whakaaro te Kawana e pai ana i ia takiwa, i ia takiwa, me ahei ia te whakaoti i etahi Karauna Karaati i runga i te ingoa, me te taha ki te Kuini, mo katoa, mo tetahi wahi ranei o te whenua e whakaaturia i roto i nga Tepara Tua-tahi, Tua-rua, Tua-toru, Tua-wha, Tua-rima, e takoto ake nei, engari me haere i runga i nga here, me nga tikanga tiaki ranei, e maharatia ana e ia, mo te taha ki nga Maori e tika ana hoki ki tana whakaaro kia uru ki taua whenua, ahakoa he Maori e whakahuatia ana i roto i te pukapuka-kaute o te tau kotahi mano e waru rau e rima tekau ma-rua, ko o ratou uri ranei, ko era tangata ranei e whakaaetia ana e aua Maori me o ratou uri, kia uru ki roto ki taua whenua, pera me te tikanga kua whakaritea e te pukapuka-tuku o te tekau-ma-whitu o nga ra o Akuhata kotahi mano e waru rau e rima tekau-ma-toru.
- Kia tika ano i te Ture kia whakahaere te Kawana i runga i te whakataunga o nga whakawa, me nga tirotirohanga, pewhea ranei, o mua iho, o muri ake nei ano ranei, mo nga take, me nga paanga o nga Maori e mea ana kei te whai-take ki etahi o nga wahi o te Poraka o Murihiku; Tetahi ki te mahara ia e tika ana, mana e whakatu tetahi tangata, etahi tangata ranei kei apiti atu, hei riiwhi ranei mo te Kooti Whenua Maori hei mahi ano i etahi whakawa atu, tirotirohanga ranei, e whakaaro hia ana e te Kawana kia pera, na i runga i aua whakawa ano, me aua tirotirohanga, (ki te kitea e tika ana) me whakaputa he Karauna Karaati ki nga Maori e tuturu ana te whai-taketanga ki reira.
- E kore e whakanoatia tetahi Karauna Karaati e whakaputaina ana i raro i nga mana kua kiia nei i runga anake i te take, ko taua whenua, ko tetahi wahi ranei i Karaatitia ki tetahi tangata, ki etahi tangata ranei kihai i tika te whai-taketanga, engari, mehemea kua timataria tetahi tikanga turaki i taua Karaati e te tangata, e nga tangata ranei e mea ana kei te tika ratou ki reira, ki tetahi wahi ranei, i roto i nga marama e ono o muri ake i te putanga o taua Karaati, katahi ano ka whakaraugona.

Nga Tepara.

Tepara Tua-Tahi.

Katoa tera piihi, wahi whenua ranei e takoto ana i Riwatana ki te Rawhiti, i roto i te Takiwa o Waihopai (Southland), ko ona eka i te ruuritanga e 519 eka e 2 ruri e 30 paahi, nui atu iti iho ranei, a e mohiotia ana ko te Rahui Maori i Aparima kei runga ano i te mapi o taua takiwa e mau ana. Ko nga rohe ki te Raki me te rawhiti ko te Tekiona 6 o te Poraka VI. o te Kotahi Rau o te Awa o Aparima, a ko tetahi wahi o te rohe he rori; na ki te taha ki te Tonga-whaka-te-rawhiti, ko te mutunga mai o te tai-pari o Foveaux Strait; na ko te rohe ki te taha ki te Raki-whaka-te-hauauru, ko te Tiriti e Hawheraka, ko te Tekiona 1 o taua Poraka, kua whakahuatia iho nei, me te Tekiona 6; na, ki te te taha ki te Tonga-whaka-te-hauauru, ko te mutunga mai o te tai-pari o te Awa o-Aparima.

Tepara Tua-Rua.

Katoa tera piihi, wahi whenua ranei e takoto ana i te New River i roto i te Takiwa o Waihopai (Southland), ko ona eka i te ruuritanga e 176 eka, nui atu iti iho ranei, e mohiotia ana ko te Rahui Maori o Oue i runga i te mapi o taua takiwa. Ko ona rohe ki te Raki, ki te Tonga, me te Hauauru, he whenua Karauna, a ki te taha ki te Rawhiti, ko te mutunga mai o te tai-pari o te New River.

Tepara Tua-Toru.

Katoa tera piihi, wahi whenua ranei e takoto ana i Kolacs Bay i roto i te Takiwa o Waihopai (Southland), ko ona eka i te ruuritanga 1,328 eka, nui atu iti iho ranei, e mohiotia ana ko te Rahui Maori o Oraka i runga i te mapi o taua takiwa Ko ona rohe ki te Raki he rori e 7,000 riiki, ki te Rawhiti-whaka-te-tonga; ko te mutunga mai o te tai-pari o Foveaux Strait; ki te Hauauru he whenua no te Karauna e 9251 riiki.

Tepara Tua-Wha.

Katoa tera piihi, wahi whenua ranei e takoto ana i Kawakaputaputa i roto i te Takiwa o Waihopai (Southland), ko ona eka i te ruuritanga e 829 eka, nui atu iti iho ranei e mohiotia ana, ko te Rahui Maori o Kawakaputaputa, i runga i te mapi o taua takiwa. Ko nga rohe ki te Raki he whenua no te Karauna e 7574 riiki; ki te Rawhiti-whaka-tetonga, ko te mutunga mai o te tai-pari o Foveaux Strait, ki te taha ki te Hanauru, he whenua no te Karauna e 10416 riiki.

Tepara Tua-Rima.

Katoa tera piihi, wahi whenua ranei e takoto ana i Ouetota i roto i te Takiwa o Waihopai (Southland), ko ona eka i te ruuritanga 101 eka e 3 ruri e 26 paahi, nui atu iti iho ranei, e mohiotia ana; ko te Rahui Maori o Ouetota, i runga i te mapi o taua takiwa. Ko ona rohe ki te Raki, he whenua Karauna e 3479 riiki; ki te taha ki te Rawhiti ki te Tonga, me te Hauauru, ko te mutunga mai o te tai-pari o Foveaux Strait.

He Pire Ko Te IngoaHE TURE hei whakamana i Te Kawana ki te whaka-puta Karaati ki etahi Kai-tiaki Maori.

No te mea ko nga hapu o Ngatimaru, o Ngatikahu, me Ngatakai-tutai, o te iwi o Ngatipou, he tangata Maori, ko ratou nga tangata no ratou ake te whenua e tohungia ake ana i roto i te Tepara whakaatu i raro iho nei, (a muri iho nei kia ai "Ko taua whenua.") Na, no te mea ko aua Maori i uru ki te whawhai ki te maru o Te Kami, engari, kua hold ake ano ratou ki raro ki to ratou piriponota-nga, na, kua ki i to ratou hiahia kia tukua atu ano ratou ki runga ki aua wkenua o ratou noho ai: Na, no te mea kua tukua atu ratou e Te Kawana ki runga ano ki taua wkenua noho ai, a kua whakaae ia kia karaatitia atu ki a ratou, penei me tenei e whakahuatia i muri nei: A koia te mea e pai ana kia whakamanaia i runga i te Ture taua whakaaetanga i runga ake nei.

No Reira Ka Meingatia Hei Ture e te Runanga Nui o Niu Tireni e noho huihui ana i roto i te Paremete, i raro ano i tona mana, nga takanga e whai ake nei:—

- Ko te Ingoa Poto o tenei Ture ko "Te Ture Whakamana Karaati mo Onewhero, 1879."
- Era e tika i runga i te Ture kia whai Karaati Te Kawana ki a Patoromu Titoko, Timata Titoko, Meri Titoko, Purena Kamehana, Hori te Kanawa, Mere Paora te Karekare, Tuhira, Te Waru to Taiki,, Roka Ihaka te Taiki, Tauwhara te Tatau, Te Katipa Tauwhara, Karira Kauahi, Kaweahau, me Tereti Ngataki, he tangata Maori no Onewhero, kia ratou, me o ratou uri taua whenua ake tonu atu, ma ratou e tiaki mo te

taha ki nga hapu o Ngatimaru, o Ngatikahu, o Ngatikaitutai tangata Maori o te iwi o Ngatipou: Engari hoki kia uru ki roto ki te Kara una Karaati o taua whenua, tetahi tikanga, whakaritenga ranei, kia tino herea taua whenua ka Karaatitia ra, kia kaua e riro i runga i te tuku noa, i te hoko, i te mokete ranei.

Tepara.

Katoa tera wahi whenua i roto i te Takiwa Porowini o Aknranra, i roto i te Koroni o Niu Tireni, ko ona eka i te ruritauga o wha mano e toru rau kotahi tekau-ma-wha (4,314) eka, nui atu, iti iho ranei, e takoto ana i roto i te Parihi o Onewhero, kei roto hoki i te Takiwa Ruri o Onewhero, a ko te Tekione nama iwa tekau-ma-iwa (99), Ko te rohe ki te taha Hauauru me te Raki he raina rori e wha-tekau-ma-whitu mano e iwa rau (47900) riiki: Ki te taha ki te Tonga-whaka-te-rawhiti, ko nga raina o nga Tekiona nama tekau-ma-toru (13), Tekiona nama rima-tekau-mn-tahi (51), a Tekiona nama tekau-ma-toru (13) ano, a ma tetahi raina rori hoki, e rua-tekau maono mano e ono rau kotahi tekau-ma-tahi (26611) riiki; ki te taha ki te Tonga-whaka-te-hauauru ko te Tekiona nama ono tekau-ma-rima (65), me te awa o te Tawhatawha, kotahi tekau-ma-whitu mano e rua rau e wha tekau-ma-rima (17,245) riiki: Ko te wahi e kapea ana ki waho, he wahi porowhita, ko nga Tekiona nama ono tekau-ma-whitu (67), ono tekau-ma-waru (68), o te Parihi o Onewhero kua whakahuatia ake nei, ko nga oka e waru tekau (80), a e ono (6) nga rori, kotahi rau (100) riiki to whaoui o ia rori e tapahi ana i roto i aua eka, kua karaatitia nei: Ko nga riiki katoa kua kiia ake nei kia nui atu, iti iho ranei.